

זה"ל צב"י

קונטרס

המעלות לשלמה

מתולדותיו ועליותיו בקודש ועזוז מפעליו הקדושים

של כ"ק אדמו"ר הגאון הקדוש

מרן רבי שמואל שלמה זצוקללה"ה הי"ד

מראדזין

כולל סדר "לימוד משניות"

ביומא דהלולא קדישא

יוצא לאור בס"ד

לרגל יומא דהלולא של כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל

ערב ר"ח סיון

על ידי מכון "תפארת ראדזין"

להפצת ספרי ותורת רבותינו הקדושים זי"ע

מאיזביצא ראדזין

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

עיר התורה והחסידות בני ברק, תש"פ

תוכן העניינים

בשער.....3

סדר לימוד משניות.....5

קטע הדרכה ממכתב קדשו של כ"ק מרן אדמו"ר הגאון

הקדוש זצוקללה"ה הי"ד.....14

מדברות קדשו של כ"ק מרן אדמו"ר מוהרא"י זצ"ל

לרגל יומא דהלולא גיסו כ"ק מרן זצוק"ל.....15

תולדות כ"ק מרן אדמו"ר רבי שמואל שלמה מראדזין

זצ"ל – נכתב בידי הרה"ח ר' יהודה לייב לוינ.....19

"ואלה תולדות" – מאמר ערוך מכת"י הרה"ח ר' ישראל

אידלמן ז"ל [נכתב בשנת תש"ו, כשנה אחר החורבן]...25

יוצא לאור בס"ד

על ידי מכון "תפארת ראדזין"

להפצת ספרי ותורת רבותינו הקדושים זי"ע

מאיזביצא ראדזין

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

©

כל הזכויות שמורות

ב ש ע ר

לרגל יומא דהלולא של כ"ק מרן אדמו"ר הגאון הקדוש רבנו שמואל שלמה זצוק"ל, יום ערב ראש חודש סיוון [כ"ט באייר], שחל השתא ביום שבת קודש פרשת במדבר הבעל"ט, מתכבדים אנו בזאת להגיש לפני קהל עדת אנשי שלומנו היקרים הי"ו, המאסף היקר הנוכחי הנקרא בשמו "המעלות לשלמה".

שונה היא שנה זו, **שנת תש"פ**, מכל השנים הקודמות שעד כה באופן יסודי, בכך שלעומת כל השנים שעברו, שאנו זוכים ב"ה להתכנס ולהיוועד יחדיו קהל אנ"ש הי"ו כאיש אחד ובלב אחד לרגל יומא דהלולא קדישא של מרן זצוק"ל, ובמיוחד בשנים האחרונות, לאחר שזכינו בס"ד לערוך "שבת התוועדות" במקומות מיוחדים בארץ הקודש, שבתות שהשאירו רישומם העמוק בלב כל הנוכחים. הרי שנה הנוכחית שונה לגמרי, מחמת צוק העתים ובגלל נסיבות הידועות, לרגל השתררות מגפת הקורונה ר"ל שכבר גבתה קרבנות רבים ל"ע, בארץ הקודש ובמדינות חו"ל השונות, ה' ירחם עלינו ויחון שארית פליטתנו למנוע משחית ומגפה מעלינו ומעל כל עמו בית ישראל ונאמר **אמן**.

אי לכך, אין אנו יכולים עדיין להיראות יחדיו כבשנים עד הנה, לרגל האיסור שחל להתקבץ יחדיו אלא בתנאים ובאופנים שונים, ואף שלאחרונה ב"ה הוקל העניין, עדיין אין באפשרות כמובן להתנהג לגמרי כמקדם. תקוותנו איתנה, שבימים הבאים והקרובים נזכה בחסדי השם כי לא תמו להסרת ה"סגר" שעדיין מוטל עלינו, אם בגזירת הממשלה ואם מחמת עצם הזהירות הנדרשת כמובן בעניינים של פיקוח נפש, ואין הצר שווה אפילו במעט נזק שייגרם ח"ו.

יחד עם זאת, נתבקשנו השתא מאת כ"ק אדמו"ר שליט"א, היות שאין אנו יכולים האידנא לעלות ולהיראות ולהתוועד יחדיו כאז ומקדם, ולמען לא תשתכח תורת יומא דהלולא קדישא מעמנו ולא תפסוק ההתקשרות הפנימית אל רבותינו הקדושים זי"ע אפילו לרגע אחת, כי ממנו ניקח לעבוד את ה' והיא בית חיינו – אי לכך נכון עבורנו כעת להשתדל לכל הפחות בשנה הזאת לקיים סדר "לימוד משניות" ביומא דהלולא קדישא, על דרך שנהוג ללמוד יום יארצייט. לאור זאת, ערכנו בעמל ויגיעה סדר לימוד המיוחד, תשע משניות שמתחילות כל משנה ומשנה באותיות שמו הקדוש של מרן זצוקללה"ה, כשמתחתיו מתנוסס פירוש הרע"ב, הכול בעריכה מתוקנת ובהירה, כאשר עיניכם תחזינה מישרים בס"ד.

כמו כן מתבקש מי שיכול להדליק נר נשמה לע"נ מרן זצוק"ל [ויאמר בפיו "הנני מדליק לעילוי נשמת מו"ר רבי שמואל שלמה, בן מו"ר רבי מרדכי יוסף אלעזר"]

ולמען לא יהיה לפלא בעיני איש לאמור, וכי צדיקים הקדושים אשר בארץ המה, שכל בית ישראל נשען עליהם, כלום זקוקים המה ללימוד משניות דידן, ומה תועלת יש להם בזאת כביכול. ובפרט בצדיקים כאלה שהמה במעלות קדושים וטהורים

כזוהר הרקיע מזהירים, אלה שמסרו נפשם על קדושת השם ויצאה נשמתם באחד, ואין כל מלאך ובריה יכולה לעמוד במחיצתם, כלום לנו הם צריכים וללימוד שלנו הזמה נזקקים, כך אולי יתמה אי מי בקרב ליבו.

על כן נעתיק כאן מה שמובא בכמה וכמה ספרים בשם הרה"ק בעל "אהבת ישראל" מויזניצא, שהיה כידוע חתן הרה"ק רבי מאיר מדז'יקוב בעל "אמרי נועם", וכך מובא בשמו בספר "כתר מלכות" [ועוד ספרים]:

"סיפר הסבא קדישא בעל 'אהבת ישראל' זי"ע מויז'ניצא, וכה היו דברי קדשו:

"אין דרכי לספר 'סתם', כי אם דברים ששמעתי איש מפי איש – כאשר ישבתי אצל שולחן חותני בדז'יקוב, פעם ביומא דהלולא של זקנו הרב הקדוש רבי נפתלי מראפשיץ (י"א אייר) נכנס חמי לבית המדרש, קיבץ מנין אברכים וגם אני ביניהם, וביקש אותנו שנלמד משניות לעילוי נשמת זקנו הקדוש זי"ע.

"השתוממתי על כך ושאלתי:

"וכי זקוק הרה"ק מראפשיץ, ללימוד המשניות שלנו?!" על זה השיבני חותני:

"יש לנו בקבלה, כי אם לומדים משניות לטובת נשמת צדיק שאין נחוץ לו הלימוד, אזי חוזרת המצווה על הלומד" (ע"ב)

בספר 'נועם שיח' גם כן מביא עובדה זאת, ושם הוא מוסיף משל על זה: באם כלי מלא וגדוש עם תפוחים, ומישהו יכניס לתוכו עוד תפוחים, הרי יחזור ויפול אליו בחזרה פירות אחרים באותה כמות כפי שהניח.. (נוסחה אחרת: משל לבקבוק מלא שמן, כל מה שיוסיף לשפוך לתוכה, יצא כנגדו מן הכלי...)

ועל זה הוסיף בעל 'אהבת ישראל' לשאול לחותנו הקדוש: "אם רק זו המעלה, אם כן יכולים אנו ללמוד 'סתם' משניות בעצמנו.. השיב לו בחכמה: "כן, אבל אין זה דומה אלו המשניות שלומד לעצמו, ממה שהיה אצל צדיק וחזר אליו..

ובספר 'זיכרונות המאור' מביא מכתב הגה"צ רבי הלל ליכטנשטיין מקראסנא, אודות היוזמה ללימוד משניות לעילוי נשמת הקדושים שמסרו נפשם עקה"ש בשנות השואה הי"ד, שם כותב: "בוודאי חוב קדוש עלינו ללמוד משניות עבור הקדושים שנהרגו על קדושת שמו יתברך.. וכעין זה שמעתי מכ"ק הגה"ק רבי שלמה זלמן עהרנרייך בעל 'לחם שלמה' אבד"ק שאמלויא, הי"ד. כשנפטר מרן הגה"ק בעל 'דברי חיים' מצאנו, ביקש הה"ק מדוקלא מכל אחינו בני"י שהיו אז בהלוויה שילמדו כולם משניות לטובת נשמת הד"ח זצ"ל, המה ראו כן תמהו שפשוטי עם ילמדו משניות עבור רבן ומאורן של ישראל שבצלו אנו חיים? והשיבם הה"ק, שכן הנהיג הקב"ה בעולמו, שגם הצדיקים שבמיתתם קרויים חיים, מתעלים במרומים רק על ידי החיים! [ע"ב]. זאת לבד עצם ההתקשרות בזאת לנשמת הצדיק, בפרט רבנו שהיה כולו תורה.

בברכת 'והסירותי מחלה מקרבך', וזכותו יגן עלינו אמן. מערכת "תפארת ראדזין"

5 **שְׁבַעַת יָמִים קָדָם יוֹם הַכַּפּוּרִים מִפְּרִישֵׁין כַּהֵן גָּדוֹל מִבֵּיתוֹ לְלִשְׁכַּת פְּלֵהֲדְרִין, וּמִתְקִינֵין לוֹ כַּהֵן אַחַר תַּחֲתֵיו, שְׁמָא יֶאֱרַע בּוֹ פְּסוּל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אַף אִשָּׁה אַחֶרֶת מִתְקִינֵין לוֹ, שְׁמָא תָמוּת אִשְׁתּוֹ, שְׁנֵאמַר (ויקרא טז) וְכִפֹּר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ. בֵּיתוֹ, זֶה אִשְׁתּוֹ. אָמְרוּ לוֹ, אִם בֵּן, אֵינִן לְדַבֵּר סוּף:**

רבנו עובדיה ברטנוורא

שבעת ימים. מפרישין כהן גדול. שכל עבודות יום הכפורים אין כשרות אלא בו, שנאמר גבי יום הכפורים (ויקרא טז לב) וְכִפֹּר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִמָּשַׁח אֹתוֹ. והפרשה זו, נפקא לן מדכתיב בשבעת ימי המילואים (שם ח לג) וּמִפְּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תִצְאוּ שְׁבַעַת יָמִים, וכתוב בתריה (שם) כֹּאֲשֶׁר עָשָׂה בַּיּוֹם הַזֶּה, צִיּוּהָ ה' לַעֲשׂוֹת לְכִפֹּר עֲלֵיכֶם. ודרשו רבותינו, 'לעשות' זה מעשה פרה, 'לכפר עליכם' זה מעשה יום הכפורים. שהכהן השורף את הפרה והכהן העובד ביום הכפורים שניהם טעונים הפרשה מביתם שבעת ימים, כמו שהיו טעונים אהרן ובניו בשבעת ימי המילואים: **ללשכת פלהדרין.** פקידי המלך נקראים 'פלהדרין'. ומתוך שהכהנים הגדולים שהיו בבית שני אחר שמעון הצדיק, היו נותנים ממון כדי לשמש בכהונה גדולה, ומתוך שרשעים היו לא היו משלימין שנתן והיו מתחלפין כל שנים עשר חודש. כפקידי המלך, שהמלך מחליפן כל שנה, לכן נקראת לשכה זו 'לשכת פלהדרין':

מאימתי קורין את שמע בערבין, משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן, עד סוף האשמורה הראשונה, דברי רבי אליעזר. והכמים

רבנו עובדיה ברטנוורא

מאימתי קורין. משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן. כוהנים שנטמאו וטבלו, אין יכולים לאכול בתרומה עד שיעריב שמשו, דהיינו צאת הכוכבים. והא דלא תני משעת צאת הכוכבים, מילתא אגב אורחיה קא משמע לן שאם נטמאו הכהנים בטומאה שטהרתן תלויה בקרבן כגון זב ומצורע, אין הכפרה מעכבתו מלאכול בתרומה, דכתיב (ויקרא כב) 'ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים', ביאת שמשו מעכבתו מלאכול בתרומה, ואין כפרתו מעכבתו מלאכול בתרומה: **עד סוף האשמורה הראשונה.** שליש הראשון של לילה, שהלילה נחלקה לשלושה משמרות. ומשם ואילך לא מקרי תו זמן קריאת שמע דשכיבה, ולא קרינן ביה בשכבד. ומקמי צאת הכוכבים נמי יממא הוא ולא זמן

אומרים עד חצות. רבן גמליאל אומר, עד שיעלה עמוד השחר. ⁶ מעשה שבאו בניו מבית המשתה, אמרו לו, לא קרינו את שמע. אמר להם, אם לא עלה עמוד השחר, תיבין אתם לקרות. ולא זו בלבד, אלא כל מה שאמרו חכמים עד חצות, מצוותן עד שיעלה עמוד השחר. הקטר חלבים ואברים, מצוותן עד שיעלה עמוד השחר. וכל הנאכלין ליום אחד, מצוותן עד שיעלה עמוד השחר. אם בן, למה אמרו חכמים עד חצות? כדי להרחיק אדם מן העברה:

רבנו עובדיה ברטנורא

שכיבה. והמקדימים וקורים קריאת שמע של ערבית מבעוד יום, סומכים אהא דר' יהודה דאמר לקמן בפרק תפלת השחר תפלת המנחה עד פלג המנחה, שהוא שעה ורביע קודם הלילה, וקיימא לן דעבד כרבי יהודה עבד, ומיד כשכלה זמן המנחה מתחיל זמן קריאת שמע של ערבית: **עד שיעלה עמוד השחר**. דכל הלילה מקרי זמן שכיבה. והלכה כרבן גמליאל, שגם חכמים מודים לו, ולא אמרו עד חצות אלא כדי להרחיק את האדם מן העברה. ומיהו לכתחילה כשהגיע זמן קריאת שמע של ערבית דמתניתין, דהיינו מצאת הכוכבים, אסור לסעוד וכל שכן לישן, עד שיקרא קריאת שמע ויתפלל: **מעשה שבאו בניו מבית המשתה**. בני רבן גמליאל שמעינהו לרבנן דאמרי עד חצות, והכי קאמרי ליה: הא דפליגי רבנן עלך, דווקא קאמרי עד חצות ותו לא, ויחיד ורבים הלכה כרבים, או דילמא רבנן כוותך סבירא להו, והאי דקאמרי עד חצות, כדי להרחיק את האדם מן העבירה? ואמר להו, רבנן כוותי סבירא להו, והאי דקאמרי עד חצות, כדי להרחיק את האדם מן העבירה, וחייבים אתם לקרות: **ולא זו בלבד**. כולה מילתא דרבן גמליאל היא דאמר לבניו: **הקטר חלבים**. של קרבנות: **ואברים**. של עולת תמיד של בין הערביים שנזרק דמו ביום, מצווה להעלות הנתחים כל הלילה, דכתיב (ויקרא ו) היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבוקר: **וכל הנאכלין ליום אחד**. כגון תודה וחטאת ואשם וכיוצא בהם שהם נאכלים ליום ולילה, זמן אכילתן עד שיעלה עמוד השחר, והוא המביא לידי נותר: **אם כן למה אמרו חכמים עד חצות**. בקריאת שמע ובאכילת קדשים, אבל בהקטר חלבים ואברים לא אמרו בו חכמים עד חצות כלל, ולא נקט ליה הכא אלא להודיע שכל דבר שמצוותו כל הלילה כשר כל הלילה: **כדי להרחיק את האדם מן העבירה**. שלא יבוא לאכלן אחר שיעלה עמוד השחר, ויתחייב כרת. וכן בקריאת שמע, שלא יאמר עדיין יש לי שהות, ותעבור עונתה:

7 ואלו מגלחין במועד, הבא ממדינת הים, ומבית השביתה, והיוצא מבית האסורין, והמנודה שהתירו לו חכמים, וכן מי שנשאל לחכם, והתר, והנזיר, והמצרע העולה מטומאתו לטהרתו. ואלו מכבסין במועד, הבא ממדינת הים, ומבית השביתה, והיוצא מבית האסורין, והמנודה שהתירו לו חכמים, וכן מי שנשאל לחכם והתר. מטפחות הידיים ומטפחות הספרים ומטפחות הספג, וכל העולין מטומאה לטהרה, תרי אלו מתרין. ושאר כל אדם, אסורין:

רבנו עובדיה ברטנורא

ואלו מגלחין. הבא ממדינת הים במועד, שלא היה לו פנאי לגלח קודם המועד. והוא שפירש לסחורה או לדבר הצריך. אבל אם לא פירש אלא לטיול בעלמא, אסור: והיוצא מבית האסורין. ואפילו חבוש ביד ישראל שהיה מניחו לגלח, לפי שהיה בצער: והמנודה. שהתירו לו נידויו במועד. וקודם המועד לא היה יכול לגלח, דמנודה אסור בתספורת: ומי שנדר שלא לגלח, ולא מצא חכם שיתיר לו נדרו קודם המועד. אי נמי, לא מצא פתח לחרטה אלא במועד: והנזיר. שהשלים נזירותו במועד: הכי גרסינן והמצורע העולה מטומאתו לטהרתו. אם חל שביעי שלו במועד, מותר בתספורת, דכתיב (ויקרא יד) ביום השביעי יגלח את כל שערו. וגלוח דנתק לא חשיב, שאינו אלא דבר מועט שמגלח סביב הנתק. וטעמא דאסור לכל אדם לגלח במועד חוץ מאלו השנויים במשנה, כדי שלא יכוונו לגלח בתוך המועד שהם בטלים בו ממלאכה, ויבוא יום טוב ראשון של רגל כשהם מנוולים. והיינו טעמא נמי דאסרו הכיבוס במועד: ומי שנשאל לחכם. שנדר שלא לכבס בגדיו, ונשאל לחכם במועד והתיר לו נדרו: ומטפחות הידיים. שמנגבים בהם ידיים בשעת אכילה: ומטפחות ספרים. כסות שנותנים הספרים למסתפר בין כתפיו מפני השער. וכשבא לגלח לאלו השנויים במשנה שהן מותרים לגלח במועד, צריך לכבסם תמיד: מטפחות הספגין. שמנגבין בהן כשיוצאין מן המרחץ: וכל העולין מטומאה לטהרה במועד, מותרים לכבס בגדיהם. וכלי פשתן אפילו של כל אדם, מותר לכבסן במועד, מפני שהן צריכין כיבוס תדיר, ואפילו המכובסים ערב הרגל מיטנפות מיד וצריכים כיבוס תוך הרגל, הלכך לא גזרי בהו. ומי שאין לו אלא חלוק אחד, אפילו אינו של פשתן, מותר לכבס במועד. והוא שעומד ערום בשעת כביסתו עם אזור במתניו בלבד לכסות בשר ערווה, שזה מוכיח שאין לו אלא החלוק שהוא מכבס בלבד:

8 אֵלֹהֵי דְבָרִים שְׂאִין לָהֶם שִׁיעוּר. הַפְּאָה, וְהַבְּכוּרִים, וְהַרְאִיוֹן, וְגַמְלוֹת חֲסָדִים, וְתַלְמוּד תּוֹרָה. אֵלֹהֵי דְבָרִים שְׂאָדָם אוֹכֵל פְּרוּתֵיהֶן בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְתִקְרָן קִימַת לוֹ לְעוֹלָם הַבָּא. פִּיבּוּד אָב וְאִם, וְגַמְלוֹת חֲסָדִים, וְהַבָּאת שְׁלוֹם בֵּין אָדָם לְחֵבְרוֹ, וְתַלְמוּד תּוֹרָה בְּנֶגֶד בָּלָם:

רבנו עובדיה ברטנורא

אלו דברים שאין להם שיעור. מדאורייתא, אבל מדרבנן יש להם שיעור, דהא תנן בסיפא 'אין פוחתין לפאה מששים': הפאה. שאדם חייב להניח בסוף שדהו כדכתיב (ויקרא כג) לא תכלה פאת שדך בקצרך: והבכורים. דכתיב (שמות כ"ג) ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך, ולא נתנה תורה בהם שיעור: והראיון. שחייב אדם להיראות בעזרה בשלש רגלים דכתיב (שם) שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך. וזאת הראייה אין לה שיעור, דהא כל אימת דבעי עייל ומתחזי ונפיק. פירוש אחר, עולת ראייה ושלמי חגיגה שחייב להביא כדכתיב (שם) לא יראו פני ריקם, אין לה שיעור מדאורייתא, דכתיב (דברים ט"ז) איש כמתנת ידו. אלא שחכמים נתנו בה שיעור, העולה מעה כסף, וחגיגה שתי כסף: וגמילות חסדים. דבגופו, כגון בקור חולים ולקבור מתים וכיוצא בהן. אבל גמילות חסדים דבממונו, כגון פדיון שבויים, ולהלביש ערומים, ולהאכיל את הרעבים וכיוצא בהן, יש להן שיעור, שייתן בכל פעם שתבוא מצווה כזו לידו חמישית מן הרווח שבנכסיו ותו לא מחייב, דהכי אמרינן, המבזבז אל יבזבז יותר מחומש. הלכך מבעי ליה לאינש לאפרושי חמישית הרווח בכל עת, כדי שיהא מצוי כל זמן שיבוא גמילות חסד לידו שיקיימנו, ובהכי נפק ידי חובתו: ותלמוד תורה. אין לה שיעור דכתיב (יהושע א) והגית בו יומם ולילה: ותלמוד תורה כנגד כלם. שקול כנגד כולם:

לִוְלֵב הַגְּזוּל וְהַיָּבֵשׁ, פְּסוּל. שֶׁל אֲשֶׁרָה וְשֶׁל עֵיר הַנִּדְחָת, פְּסוּל. נְקֻטָּם רֵאשׁוֹ, נְפָרְצוֹ עֲלָיו, פְּסוּל. נְפָרְדוֹ עֲלָיו, כְּשֶׁר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, יֵאָגְדְנוּ

רבנו עובדיה ברטנורא

לולב הגזול פסול, דכתיב ולקחתם לכם, משלכם. ולאחר ייאוש בעלים, נהי דשלו הוא, שקונה אותו בייאוש, מכל מקום הוי מצווה הבאה בעבירה: והיבש פסול. דבכולהו בעינן הדר, וליכא: של אשירה. אילן הנעבד: ושל עיר הנדחת פסול. דלשריפה קאי, ולולב בעי שיעור, והני כיוון דלשריפה קיימי אין שיעורן קיים: נקטם ראשו. פסול, דלא הוי הדר: נפרצו עליו. ואינן מחוברין אלא על ידי אגידה: נפרדו עליו. מחוברים הן בשדרה, אלא שלמעלה הן נפרדין לכאן

מְלַמְעָה. צִינֵי הַר הַבְּרִזָּל, בְּעֵרֹת. לֹלֵב שְׁיֵשׁ בּוֹ שְׁלֶשֶׁה טַפְּחִים כְּדֵי
9 לְנַעֲנֵעַ בּוֹ, בְּעֵרֹת:

רבנו עובדיה ברטנורא

ולכאן כענפי אילן: **יאגדנו מלמעלה**. אם נפרדו עליו, יאגדם שיהיו עולים עם השדרה כשאר לולבים. ואין הלכה כר' יהודה: **ציני הר הברזל**. יש דקלים שלולבין שלהן עליהן קצרים מאד ואין עולין על אורך השדרה. אם הן ארוכין כל כך עד שראשו של זה מגיע לעיקרו של זה, כשרים: **כל לולב שיש בו שלשה טפחים** כנגד אורך ההדס, וטפח יותר, כדי לנענע בו, דלולב בעי לנענועי כדלקמן: **כדי לנענע בו**. תני 'וכדי לנענע בו', דהיינו טפח יותר על שלשה טפחים:

שְׁלֶשֶׁה שְׁאָכְלוּ בְּאַחַד, תְּיִבִין לְזִמְנָן. אָכַל דְּמַאי, וּמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן
שֶׁנִּטְּלָה תְרוּמָתוֹ, וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי וְהַקֹּדֶשׁ שֶׁנִּפְדּוּ, וְהַשְּׁמֵשׁ שְׁאָכַל בְּזֵית,

רבנו עובדיה ברטנורא

שלשה שאכלו. לזמן. להזדמן יחד לברך בלשון רבים, נברך שאכלנו משלו: **דמאי**. פירות עמי הארץ קרויים דמאי. כלומר, דא מאי, מעושרין הן או לא. לפי שהם חשודים על המעשרות, ואסרו חכמים לאכול מפירותיהן עד שיעשר. ואם אכל ולא עישר, מברך עליו, ולא הוי מצווה הבאה בעבירה, דרוב עמי הארץ מעשרין הם: **שנטלה תרומתו**. ואף על פי שלא נטלה ממנו תרומה גדולה, כגון בן לוי שהקדים את הכהן ולקח המעשר בשבליים קודם שנטל הכהן תרומה גדולה, והכהן היה לו ליטול תרומה גדולה תחלה אחד מחמשים, דרחמנא קריה 'ראשית', נמצא תרומה גדולה של כהן בתוך המעשר הזה אחד מחמשים שבו, לבד מתרומת מעשר שעל הלוי להפריש תרומה ממעשרו. ואשמועינן מתניתין דהכא, דפטור הלוי מלהפריש ממנו תרומה גדולה, דכתיב (במדבר י"ח) והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר, מעשר מן המעשר אמרתי לך, ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר: **ומעשר שני והקדש שנפדו**. כגון שנתן את הקרן ולא נתן את החומש, שהבעלים מוסיפים חומש. וקא משמע לן תנא, דאין החומש מעכב: **והשמש שאכל כזית**. דמהו דתימא כיוון שהשמש אין לו קביעות אלא הולך ובא, אין מזמנין עליו, קמשמע לן. ובכל הני אשמועינן דאף על גב דדמי לאיסור, אין כאן ברכה בעבירה: **והכותי**. מן הגויים שהביא מלך אשור מכותא ומשאר ארצות ויושב אותם בערי שומרון ונתגירו מאימת האריות

10 וְהַפּוֹתֵי, מְזַמְנֵין עֲלֵיהֶם. אֶבֶל אָכַל טָבַל, וּמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שְׁלֵא נְפִלָה תְרוּמָתוֹ, וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי וְהַקֹּדֶשׁ שְׁלֵא נִפְדּוּ, וְהַשְּׂמֵשׁ שְׁאֶכַל פְּחוֹת מְכֻזֵּית, וְהַנּוֹכְרִי, אֵין מְזַמְנֵין עֲלֵיהֶם:

רבנו עובדיה ברטנורא

שהיו אוכלים בהם, כמפורש בספר מלכים (ב י"ז), והיו שומרים תורה שבכתב, וכל מצווה שהחזיקו בה, מדקדקים בה יותר מישראל, לפיכך היו מאמינים בהם בקצת המצוות. עד שבדקו אחריהם ומצאו להם דמות יונה בראש הר גריזים שהיו עובדים אותה, ומאז עשאו כגויים גמורים לכל דבריהם, הלכך האידנא אין מזמנין על הכותי: **אכל טבל**. דגן שלא נטלה ממנו תרומות ומעשרות, קרוי טבל. ופירוש טבל, טב לא. ואין צריך לומר טבל דאורייתא, אלא אפילו טבל דרבנן, כגון דגן שצמח בעציץ שאינו נקוב שאינו טבל אלא מדרבנן, אין מזמנין עליו: **ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו**. לאו תרומת מעשר קאמר, דהאי טבל גמור הוא. אלא כגון שהקדים לוי את הכהן בכרי לאחר שנתמרח והקבע לתרומה מן התורה, ונטל מעשר ראשון תחילה, ואחד מחמשים שבו היא ראויה לתרומה גדולה לכהן. וכל כמה שלא נתן ממנו תרומה גדולה זו, אף על פי שהפריש תרומת מעשר, אין מזמנין עליו. ואם היה מקדימו בשבלים קודם שנתמרח, לא היה צריך להפריש תרומה, כדכתבינן לעיל: **ומעשר שני והקדש שלא נפדו**. אין צריך לומר שלא נפדו כלל, דהא מילתא דפשיטא היא. אלא שנפדו ולא נפדו כהלכתן, כגון שפדה מעשר שני בגרוטאות של כסף או במטבע שאין עליו צורה, ורחמנא אמר (דברים י"ד) וצרת הכסף, בדבר שיש בו צורה. והקדש, שחללו על גבי קרקע ולא פדאו בכסף, ורחמנא אמר 'ונתן את הכסף': **והשמש שאכל פחות מכזית**. משנה שאינה צריכה היא, אלא איידי דהדר לרובא לצורך, הדר נמי להא: **והנוכרי**. בגר שמל ולא טבל מיירי, ואשמועינן דכל כמה דלא טבל, נוכרי הוא, ולעולם אינו גר עד שימול ויטבול:

לֹא יִחְפּוֹר אָדָם בּוֹר סְמוּךְ לְבוֹרוֹ שֶׁל חֵבְרוֹ, וְלֹא שִׁית, וְלֹא מְעָרָה, וְלֹא אֲמַת תַּמִּים, וְלֹא נְבִרְכַת בּוֹבְסִין, אֲלֵא אִם כֵּן הִרְחִיק מִכֶּתֶל חֵבְרוֹ

רבנו עובדיה ברטנורא

לא יחפור. בור. עגול: שית. ארוך וקצר: מערה. מקורה בקירו: נברכת הכובסין. חפירה מרובעת. ומי גשמים מתקבצים בה, ועשויה לכבס בגדים: אלא

11 **שְׁלֹשָׁה טַפְּחִים, וְסָד בְּסִיד. מִרְחִיקֵי אֶת הַגִּפְתִּים וְאֶת הַזָּבֵל וְאֶת הַפֶּלֶח וְאֶת הַסִּיד וְאֶת הַסִּלְעִים מִכֶּתְלוֹ שֶׁל חֵבְרוֹ שְׁלֹשָׁה טַפְּחִים, וְסָד בְּסִיד. מִרְחִיקֵי אֶת הַזֵּרְעִים וְאֶת הַמַּחְרְשָׁה וְאֶת מֵי רִגְלִים מִן הַכֶּתֶל שְׁלֹשָׁה טַפְּחִים. וּמִרְחִיקֵי אֶת הַרִיחִים שְׁלֹשָׁה מִן הַשֶּׁכֶב, שֶׁהֵן אַרְבָּעָה מִן הַרְּכָב, וְאֶת הַתְּנֹר שְׁלֹשָׁה מִן הַכְּלִיא, שֶׁהֵן אַרְבָּעָה מִן הַשְּׂפָה:**

רבנו עובדיה ברטנורא

אם כן הרחיק מכתלו וגו'. מכותל בורו קאמר. וכותל הבור, אין עביו פחות משלשה טפחים. נמצא, מחלל בורו לחלל בורו של חברו, ששה טפחים. ואסור לאדם לסמוך אחד מן הנזקים לסוף המצר שלו בשווה, אלא אם כן הרחיק שיעור הראוי. ואף על פי שאין לחברו שם כותל, שמא יימלך חברו ויבנה [כותל] בצד המצר שלו, ונמצא זה מזיקו: **וסד בסיד.** את כותלי חפירתו: **הגפת.** פסולת הזיתים לאחר שנעצרו בבית הבד: **הסלעים.** אבנים שהאור יוצא מהן. שכל אלו קשים לחומה, ומרפין את הכותל. **ולא בכותל דבור קאי השתא: זרעים.** קשים לכותל, שמחלידים את הקרקע ומעלים עפר תיחוח: **ואת המחרישה.** אף על פי שאין זרעים, כגון שחורש לאילנות, קשה לכותל: **מי רגלים.** ממסמסים את הלבנים שהם של טיט יבש. לכך המטיל מים סמוך לכותל עשוי מלבנים, צריך להרחיק שלשה טפחים. ובכותל של אבנים, מרחיק טפח. ושל אבן קשה כגון צונמא, אינו צריך להרחיק כלל: **הריחים.** קשים לכותל, שמנידים את הקרקע בגלגול חביטתן: **מן השכב.** היא הריחים התחתונה: **הרכב.** היא העליונה הרוכבת על זו, והיא קצרה טפח מן התחתונה: **שלשה מן הכליא.** בסיס שבונים מטיט ואבנים, שמושיבים התנור עליו. והוא רחב מלמטה וצר מלמעלה. ושפה העליונה של כליא שעליה התנור יושב היא כמידת התנור, וצריך שירחיק בסיס זה מן הכותל שלשה טפחים מתחתיתו, שהן ארבעה משפתו העליונה, לפי שהבל התנור מזיק לכותל:

בזֶשָׁה קִבֵּל תּוֹרָה מִסִּינַי, וּמִסֶּרֶה לְיְהוֹשֻׁעַ, וְיְהוֹשֻׁעַ לְזִקְנִים, וְזִקְנִים לְנָבִיאִים

רבנו עובדיה ברטנורא

משה קיבל תורה מסיני. אומר אני, לפי שמסכת זו אינה מיוסדת על פירוש מצווה ממצוות התורה כשאר מסכתות שבמשנה, אלא כולה מוסרים ומידות, וחכמי אומות העולם גם כן חיברו ספרים כמו שבדו מליבם בדרכי המוסר כיצד יתנהג אדם עם חברו, לפיכך התחיל התנא במסכת זו 'משה קיבל תורה מסיני', לומר שהמידות והמוסרים שבזו המסכתא לא בדו אותם חכמי המשנה מליבם,

וּנְבִיאִים מְסֻרֵהָ לְאֲנָשֵׁי כְּנָסֶת הַגְּדוּלָּה. הֵם אָמְרוּ שְׁלֹשָׁה דְבָרִים, הוּוּ
מִתּוֹנִים בְּדִין, וְהַעֲמִידוּ תְלִמִּידֵי הַרְבֵּה, וְעִשׂוּ סִיג לַתּוֹרָה:

רבנו עובדיה ברטנורא

אלא אף אלו נאמרו מסיני: **מסיני**. ממי שנגלה מסיני: **לזקנים**. שהאריכו ימים אחרי יהושע. ואותם זקנים, לזקנים אחרים, עד שהגיעו לתחילתם של **נביאים**, שהן עלי הכהן ושמואל הרמתי: **לאנשי כנסת הגדולה**. מאה ועשרים זקנים היו, זרובבל, שריה, רעליה, מרדכי בלשן, שהיו בימי עזרא כשעלו מן הגולה בבית שני. ומכללם, חגי, זכריה, ומלאכי, ונחמיה בן חכליה, וחבריהם. ונקראו 'כנסת הגדולה' לפי שהחזירו העטרה ליושנה (יומא דף ע"ט:), שמשא אמר (דברים י) 'האל הגדול הגיבור והנורא', באו ירמיה ודניאל ולא אמרו 'גיבור ונורא', והם החזירו כבתחילה, לפי שאמרו, הן הן גבורותיו הן הן נוראותיו, שאלמלא כן האיך אומה כזו יכולה להתקיים בין כמה אומות: **הם אמרו שלשה דברים**. הרבה דברים אמרו, אלא שלשה דברים הללו אמרו הן שיש בהן קיום התורה: **הו מתונים בדין**. שאם בא דין לפניך פעם פעמיים ושלוש, לא תאמר דין זה כבר בא לפני ושניתי ושלשתי בו, אלא הו מתונים, כלומר ממתנינים קודם שתפסקו הדין: **והעמידו תלמידים הרבה**. לאפוקי מרבן גמליאל דאמר (ברכות כח.) כל מי שאין תוכו כברו אל ייכנס לבית המדרש, קמשמע לן שמלמדים תורה לכל אחד ואין צריך לבדוק אחריו. ובלבד שלא יהיה ידוע מעניינו שמעשיו מקולקלים וסאני שומעניה. **אי נמי**, אשמוענין (יבמות סב:) שאם העמיד תלמידים בבחרותו יעמיד תלמידים בזקנותו, דכתיב (קהלת יא) בבוקר זרע זרעך, ולערב אל תנח ידיך: **ועשו סיג לתורה**. גדר, שלא יבוא ליגע באיסור תורה, כגון שניות לעריות, ושבות לשבת, דכתיב 'ושמרתם את משמרת', עשו משמרת למשמרת:

הָיָה קוֹרָא בַּתּוֹרָה, וְהִגִּיעַ זְמַן הַפְּקָרָא, אִם פְּיוֹן לְבוֹ, יֵצֵא, וְאִם לָאוּ,
לֹא יֵצֵא. בְּפָרְקִים שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הַכְּבוֹד וּמִשִּׁיב, וּבְאֲמִצֵּעַ שׁוֹאֵל מִפְּנֵי

רבנו עובדיה ברטנורא

היה קורא בתורה. פרשת קריאת שמע: **והגיע זמן**. קריאת שמע: **אם כוון לבו יצא**. לדברי האומר מצוות צריכות כוונה, צריך לפרש אם כוון לבו, שיהא מתכוון לצאת ידי חובתו. והאומר מצוות אין צריכות כוונה, מפרש אם כוון לבו לקרות, כנקודתו וכהלכתו. לאפוקי קורא להגיה, שאינו קורא התיבות כנקודתו, אלא קורא ככתיבתו כדי להבין בחסרות ויתרות, דבקריאה כזו לא יצא. ואנן קיימא לן כמאן דאמר מצוות צריכות כוונה: **בפרקים**. לקמן במתניתין מפרש מה הם הפרקים: **שואל מפני הכבוד**. שואל בשלום אדם נכבד שראוי להקדים לו שלום,

תִּירָאָה וּמֵשִׁיב, דְּבָרֵי רַבִּי מְאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, בְּאַמְצַע שׁוֹאֵל
מִפְּנֵי תִירָאָה וּמֵשִׁיב מִפְּנֵי הַכְּבוֹד, בְּפִרְקִים שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הַכְּבוֹד
וּמֵשִׁיב שְׁלוֹם לְכָל אָדָם: אֵלּוּ הֵן בֵּין הַפִּרְקִים, בֵּין בְּרָכָה רֵאשׁוֹנָה
לְשֵׁנִיהָ, בֵּין שְׁנֵייהָ לְשִׁמְעָה, וּבֵין שְׁמַע לְוְהִיָּה אִם שְׁמַע, בֵּין וְהִיָּה אִם
שְׁמַע לְוִיֵּאמָר, בֵּין וִיֵּאמָר לְאַמֶּת וְיֵצִיב. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, בֵּין וִיֵּאמָר
לְאַמֶּת וְיֵצִיב לֹא יִפְסִיק. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קַרְחָה, לָמָּה קָדְמָה
שְׁמַע לְוְהִיָּה אִם שְׁמַע? אֵלֶּא כִּדִּי שְׁיִקְבֵּל עָלָיו עַל מַלְכוּת שָׁמַיִם
תִּתְחַלֵּה וְאַחַר כֵּךְ יִקְבֵּל עָלָיו עַל מְצוּוֹת. וְהִיָּה אִם שְׁמַע לְוִיֵּאמָר?
שְׁוִתִּיָּה אִם שְׁמַע נֹוהֵג בְּיוֹם וּבְלֵילָה, וִיֵּאמָר אֵינִי נֹוהֵג אֵלֶּא בְּיוֹם:

רבנו עובדיה ברטנורא

כגון אביו או רבו או מי שגדול ממנו בחכמה: **ומשיב**. ואין צריך לומר שמשׁיב להם שלום, אם הקדימו לו: **ובאמצע**. הפרק: **שואל מפני תיראה**. אדם שהוא ירא מפניו שמא יהרגהו, ואין צריך לומר שמשׁיב לו שלום. אבל מפני הכבוד, לא: **רבי יהודה אומר, באמצע**. הפרק, שואל בשלום מי שהוא ירא ממנו. ומשיב שלום למי שמוטל עליו לכבדו: **ומשיב שלום לכל אדם**. שהקדים לו שלום. והלכה כרבי יהודה. ובכל מקום שאסור להפסיק, כך אסור לדבר בלשון הקודש כמו בשאר לשונות: **בין ויאמר לאמת ויציב לא יפסיק**. דכתיב 'וה' אלהים אמת' (ירמיה י), הלכך אין מפסיקין בין אני ה' אלהיכם לאמת. וכן הלכה: **והיה אם שמוע נוהג בין ביום בין בלילה**. דכתיב בה (דברים י"א) ולמדתם אותם את בניכם, ותלמוד תורה נוהג בין ביום ובין בלילה: **ויאמר אינו נוהג אלא ביום**. דאית בה פרשת ציצית שאינה נוהגת בלילה, דכתיב (במדבר ט"ז) וראיתם אותו:

%%%%%%%%%

"...ועתה באתי לבקש ולעורר אתכם, שתשימו לבבכם להחזיק בתורת ה', ולקבוע עתים לתורה כל אחד ואחד לפי יכולתו. ואחר כוונת הלב הן הן הדברים, שיהיו דברי תורה חביבים עליכם, וזה יהיה כל מגמתכם.

ותזכרו, כי היגיעה בדברי עולם הזה הוא רק אמצעי להשיג על ידה התכלית, ועיקר התכלית הוא רק תורה ומעשים. ולכן תיזהרו שלא [תעשו] ה"ו מהעיקר טפל, ומהטפל לעיקר.

ובשגם, כי השתדלות האדם בעולם הזה הוא רק להעמיד כלי, שיהיה מקום שישרה בו ברכת השם יתברך, אמנם הפועל הוא השם יתברך, כי הכול בידי שמים, ואם ה' לא יבנה בית וגו'. שאני בדברי תורה ומעשים טובים, זאת ניתן לכל אדם, לעבדה ולשמרה, במצוות עשה ולא תעשה.

ואם תבקשו את השי"ת, יימצא לכם, ומצאתי ולא יגעתי אל תאמן. לכן אתם תתחזקו לעשות את כל המוטל עליכם, ואז יגמור השי"ת בעד כל מפעלכם לטובה. ואז תצליחו את דרכיכם ותשכילו...

הנני הדורש שלומכם הטוב בלב ונפש חפצה, ומברך אתכם בברכת חיים ושלום ובכל הטוב..."

----- חתימת יד קודש כ"ק מרן אדמו"ר רש"ש זצוק"ל -----

קטע מתוך 'אגרת הקודש' ששלח כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק רש"ש זצוק"ל בכתב יד קדשו, אל "כללות אנשי שלומנו היקרים המסתפחים בנחלת ה' בעיר תל אביב תותב"א", הכוללת הליכות החיים ודברי חיזוק

מן תאריך 'יום כ"ב אייר ל"ז למב"י' [למספר בני ישראל] בשנת תרצ"ו

כ"ק מרן אדמו"ר מוהרא"י זצוק"ל הקריא מתוך המכתב בעת "שבת התנועות" שנערכה בשב"ק כ"ט באייר תשל"ב, ביומא דהלולא של גיסו כ"ק מרן אדמו"ר הקדוש רבי שמואל שלמה זצוק"ל הי"ד, והגדיר דברי האיגרת בתור "ציוואה הרוחנית" של מרן לכללות אנ"ש

מדברות קדשו של

כ"ק מרן אדמו"ר מוהרא"י זצוק"ל

לרגל יומא דהילולא של ג'סו

כ"ק מרן אדמו"ר רבי שמואל שלמה זצוק"ל הי"ד

[נערך מתוך סרט הקלטה]

איתא בירושלמי "אין עושין נפשות לצדיקים, דבריהן הן זיכרונם".

הרבי האחרון זי"ע, בעל ההילולא, מעולם לא אמר "תורה". למה לא אמר? לי גילה פעם את הטעם, ואין מגלים אלא לצנועים.

אומר לכם דבר אחד, ששמעתי מפי קדשו.

אצלנו התקיימה כידוע ישיבה גדולה, בעיר ראדזין, אצל הרבי זכרונו לברכה. למדו שם כמה מאות בחורים. כל לילה, חצי שעה לפני שהבחורים הלכו לישון, למדו שלחן ערוך. למדו "מחבר" ו"רמ"א". באו ושאלו לרבי, זכרונו לברכה: "אם לומדים רק דברי המחבר והרמ"א, מהיכן ידעו פסק הלכה למעשה???" על זה ענה הרבי כדלהלן: "ישיבה נועדה לבחורים, שילמדו גמרא עם תוספות. אלא מה? שצריכים גם לדעת "שולחן ערוך".. לכן רוצה אני בזאת, שאימתי שיגדלו, שהם ידעו אז כי 'מדברים' אודות נושא זה ב"שולחן ערוך"... שהרי קורים אצל כל אחד מיני דברים בחיים, ויכול להיות שיזדמן לידו איזה עניין, שלא יעלה בדעתו כלל שקיים בנידון איזו הלכה, איזה נוסח או איזה מנהג... רוצה אנוכי שידעו שמדובר על הנושא, ואז כשיבוא לכלל מעשה, ייזכר הלכה, ויביט בפנים מה לעשות או מה לא לעשות"... וכעין שאמרו בגמרא: "מעיקרא ליגמר איניש והדר ליסבר, ואף דלא ידע מאי קאמרי רבנן". את זאת, שמעתי מפי קדשו של הרבי זכרונו לברכה.

איתא בהקדמה לספר הקדוש "בית יעקב", מבעל "אורחות חיים" ז"ל, מביא שם כך, מזקנו בעל "מי השלוח" זכרונו לברכה, שכל אדם שאומר איזה דבר תורה, ואחר כך מוצא שהדבר כבר כתוב באיזה מקום, יש לו חלישות הדעת מכך. אנוכי לעומת זאת, אמר רבנו ה"מי השלוח", נוהג אני שאינני אומר דברי

16 תורה, עד שלא אמצא המקור לדברים (ע"ש). ובכך כשאומרים כאן איזה דבר, דומה שאין לזה מקור, אף שכמובן איננו יכולים להשתוות לראשונים כמלאכים, אכן יש לדעת כי כל אלה הדברים דברי קבלה, וכך מקובל בידינו.

*

יש "שמועס" מן חותני הקדוש בעל "תפארת יוסף" במסכת ברכות, מן השיעורים שהיה לומד ברבים כידוע, ושם מובא כך (ברכות סג.):

"דרש בר קפרא, איזה פרשה קטנה שכל גופי תורה תלויים בה? "בכל דרכיך דעהו, והוא יישר אורחותיך". אמר רבא, ואפילו לדבר עבירה. ורש"י: "בכל דרכיך" אפילו לעבור עבירה "דעהו", תן לב אם צורך מצווה הוא, כגון אליהו בהר הכרמל, עבור עליה".

"העניין בזה, כותב רבנו, כמו שכתוב "כי הגדלת על כל שמך אמרתך" (משלי ג), ואמר בזה כבוד אדוני זקני מו"ר זללה"ה ("מי השלוח" ח"א, פרשת בוא, ד"ה זאת), שהנה באמת צריך האדם להיות תחילה 'סור מרע' ואחר כך 'עשה טוב'. ומאמרות של השם יתברך היה להיפך, מתחילה 'אנוכי' ואחר כך 'לא יהיה לך', ו'אנוכי' מורה על הכלל ממצוות עשה, ו'לא יהיה לך' מורה על הכלל ממצוות לא תעשה??

וביאר, שזה היה מחסדי השי"ת, שאם היה המאמר 'לא יהיה לך' שמורה על 'סור מרע', קודם 'אנוכי' שמורה על 'עשה טוב', אז אם אחד לא היה נקי ב'סור מרע', לא היה לו מקום לעשות שום מצווה, מחמת שעדיין אינו מבורר ב'סור מרע'. וזה מורה [העניין] שהשם יתברך אמר קודם 'אנוכי', שאף על פי שאם אחד נכשל ח"ו מדבר לא טוב, לא יימנע תשובה מיניה, ויכול לעשות מצווה, אף שעדיין אינו נקי מ'סור מרע'.

וכן איתא ב"זוהר הקדוש" (שמיני) כשרצה הקב"ה לברוא העולם, אמרה התורה לפניו, זה האדם שעתיד להיברא, הרי מזומן הוא לחטוא לפניך! אמר לה הקב"ה, וכי לחינם נקראתי 'ארך אפיים'?? [היינו שהקב"ה מקבלו בתשובה כשיחזור אליו].

ואיתא במדרש (רבה ואתחנן) "נמשלה תפלה למקווה, ותשובה ליס. מה מקווה, פעמים פתוח ופעמים נעול, אף תפלה פעמים פתוח ופעמים נעול.

17 ותשובה לים, מה ים לעולם פתוח, כך ידו של הקב"ה לעולם פתוחה לקבל שבים", ע"כ.

וכל זה מורה המאמר "בכל דרכיך דעהו", שכל גופי תורה תלויים בה, וכמו שמסיים רבא "אפילו לדבר עבירה", היינו שלא יתיימש אדם לאחר הכישלון מהחטא, כי תמיד לא יימנע תשובה ממנו. וזה הוא הכלל, מן גופי התורה.

עכ"ל מאמר הקדוש מאת רבנו בעל "תפארת יוסף" זללה"ה.

מזה יקח כל אדם שאסור לו ליימש עצמו חלילה, אף אם עבר עליו מה שעבר.

*

כפי שהזכרנו מקודם, הרבי זכרוננו לברכה, מעולם לא אמר "תורה" לפני החסידים כנהוג, אכן באמת היה הרבי בעצמו בבחינת "גופי תורה", היינו שבעצמו היה ספר תורה. כל עניינו ומבטו ודיבוריו היו תורה, וזה גם מה שפעל ועשה כל ימיו בכלל ובפרט, שעסק בחינוך ובתורה, כמו שהקים והחזיק במסירות נפש הישיבות הקדושות "סוד ישרים" בראדזין ובעוד עיירות כנודע.

ולא רק בימים כתיקונם, אלא אפילו בעידנא דרתחה, בעיצומו של "עת צרה היא ליעקב" בשנות המלחמה, הקים וניהל ישיבה של בחורים בוולודאבה ששם שהה עם משפחתו כנודע, למען ילמדו תורה. כמו כן עמל וטרח בעשר אצבעותיו למען ילדי תשב"ר שיעסקו בתורה, וימשיכו לקיים ה"תלמוד תורה".

מן הזמן ההוא זכורני 'מילתא דבדיחותא' אחת, כיצד אפילו בימים ההם שכבר נראה לכולם שכלו כל הקיצים, אף על פי כן היה הרבי עושה ומעשה אף אז עבור לימוד התורה, שהיה בעיניו מקודש למעלה מן הכול. פעם אחת התקיימה אסיפה בנוכחות הרבי, של כמה מן החסידים ואנשי העיר, בכדי לתמוך בתלמוד תורה, וכל אחד התחייב על סך מסוים. והיה שם אחד שידעתיו בשמו, הוא היה לו עדיין ממון בכיסו אולם סירב להתחייב על כל סכום שהוא. אזי קם רבנו וציווה לעשות "מי שבירך" לאותו האיש, אלא שבמקום לומר "בעבור שייתן צדקה" אמר "בעבור שלא ייתן צדקה"... הרמז הובן תיכף, ואותו פלוני פתח את ארנקו לפני הרבי ואמר לפניו "רבי, טלו אפוא כמה שתמצאו..." וכך ננעלה האסיפה.

ובכן כמו שהזכרנו בראשית הדברים, שיש לכל אחד ואחד לקחת לעצמו לימוד, לדעת את המעשה אשר יעשון, ולקיים הלכה למעשה. ואף אנו בזמננו, יש לכל אחד ואחד מאתנו ללמוד וללמד, בכדי לשמור ולעשות ולקיים. וכן יש לכל אחד ואחד מאתנו ללמוד וללמד, בכדי לשמור ולעשות ולקיים. וכן יש לכל אחד לעזור איש את רעהו ולאחיו יאמר חזק, שלא יאמר כל אחד אנוכי לעצמי ומי יעמוד עמי, אלא לראות במה יוכל לעזור כלפי השני ובעבורו.

*

ובזאת ראיתי להזכיר מאמר קודש אחד מאת מרן הקדוש בעל "מי השלוח" זי"ע, שזהו לדעתי דבר נחוץ לדעת ואין הכול שמים לב על כך.

בפסוק בפרשת קדושים (יט, יג) כתוב: "לא תעשוק את רעך".

אומר על כך רבנו בעל "מי השלוח" – וזה לשונו:

"היינו כל דבר טוב שיוכל אדם להמציא לחברו, ולא ימציא לו, נקרא עושק אותו. ואף תפלה, שיוכל אדם להתפלל אל ה' בעד חברו ולא יתפלל בעדו, נקרא עושק אותו. כמו שמצינו בשמואל שאמר (שמואל א, יב-כג) "חלילה לי מחטוא לה', מחדול להתפלל בעדכם", ודרש הגמרא (ברכות יב) © "כל מי שיכול להתפלל בעד חברו ואינו מתפלל, נקרא חוטא", עכ"ל הגמרא [ע"כ].

רואים מן הדברים הללו, שאף מי שיכול לעשות איזה טובה לחברו, והוא נמנע מכך, שעל דברים כאלה אפשר שחברו אינו מבקשו על כך, מכיוון שאפילו אינו יודע שיכול להיות לו טובה כזו מחברו. מכל מקום, אם אינו עושה בשבילו ונמנע מבלי טעם נכון, הריהו נקרא בגדר עושק את חברו. ובוזה יש לימוד מוסר השכל, כמה מן הטובה שצריך אדם לחשוב בעצמו, איך ובמה יוכל להיות לעזר ולהועיל לאחרים, ואינו צריך להמתין עד שפלוני יבקשנו לעשות לו טובה כזו או אחרת, אם יודע בעצמו שיכול הוא לעשות עבורו טובה כזו.

יעזור השי"ת שנזכה ללמוד וללמד ולשמור ולעשות, וללכת בדרכי טובים, זכותו של הרבי יגן עלינו ועל כל ישראל ונזכה להתברך בכל טוב סלה –

אמן כן יהי רצון:

^^^^^^^^^^^^^^^^^^^^^^^^

האדמו"ר רבי שמואל שלמה ליינר זצוק"ל מראדזין

נכתב בידי הרה"ח ר' יהודה לייב לוי"ל

[מתוך ספרו "האדמו"רים מאיזביצה", בתוספת עריכה השלמות ותיקונים]

בן יחיד השאיר אחריו האדמו"ר רבי מרדכי יוסף אלעזר זצ"ל, רבי שמואל שלמה, שנולד בראדזין ביום ח"י בשבט שנת תרס"ט. מנעוריו ממש, התחנך רבי שמואל שלמה על ברכי אביו הגדול הרבי, שהקדיש לו כל כוחותיו לגדלו לחנכו ולחכמו, בראותו בו כלי מחזיק ברכה בכישרונותיו העילויים ובטוב ליבו השופע חסד ורחמים.

למד תורה מפי טובי המלמדים שנשכרו לשם כך במיוחד בידי האב הגדול, ובמיוחד אצל הג"ר דוד טייבלום מאוטבוצק, שנודע בכינויו "רבי דוד'ל ריקער", שהיה מגדולי חסידי בית קאצק ופילוב, ואף נבחר בסוף ימיו למלא את מקומו של האדמו"ר רבי אברהם יוסף מורגנשטרן מקאצק, שנפטר בסמוך לשואה בשנת תרצ"ט מבלי להשאיר יורש לכס האדמו"רות, לאחר שהאדמו"ר רבי יוסף, ולפניו אחיו האדמו"ר מפילוב בעל "מדרש משה", נפטרו לעולמם מבלי להשאיר אחריהם צאצאים. רבי דוד'ל זה היה מעיד על תלמידו החרף רבי שמואל שלמה, עוד בטרם היותו לרבי: 'רבי שלמה אינו מרים את ידו או את רגלו, מבלי כוונה לשם שמים! ועוד העיד עליו: 'כלום חושבים אתם כי הוא תלמידי? טועים אתם: אין הוא תלמידי כי אם אני תלמידו זמתלמידי יותר מכולם! והיה מעריצו ללא גבול.

בהגיעו לפרקו, בחר בו האדמו"ר רבי יוסף מאמשינוב כחתן לבתו, הצדקנית מרת שפרה מירל, מגזע היחס של הגאונים המפורסמים רבי יהושע מקוטנא, עמו נשא זקנו האדמו"ר הגאון רבי גרשון העניך "בעל התכלת" משא ומתן הלכתי בנושא התכלת בציצית שגילה בערוב ימיו, והגאון רבי חיים אלעזר וואקס בעל "נפש חיה", רבה המהולל של קאליש ופיעטרקוב. החתונה התקיימה ברוב הדר וצהלה בשנת תרפ"ח, ואלפים מבני עולם החסידות, ובראשם אדמו"רים ישישים ורבנים, השתתפו בשמחה.

מני אז, נסתר רבי שלמה מעיני הציבור והקדיש עצמו כולו ללימוד התורה, במחיצת חותנו הגדול בעיר אמשינוב. אכן לא ארכו לו ימי שלוותו, ואביו הגדול הרבי הנערץ רבי מרדכי יוסף אלעזר, שנודע לימים כבעל "תפארת יוסף", נתבקש לישיבה של מעלה. היה זה ביום כ"ו בשבט שנת תרפ"ט, כשרבי שמואל שלמה בסך הכול אברך צעיר בן כ"א, אולם מלא ועמוס בתורה ובעבודה כאחד מן הגדולים. דבקו בו אלפי חסידי ראדזין, וביקשו לענודו כעטרה לראשם ולהושיבו על כס האדמו"רות כממלא

מקום אביו, אולם רבי שמואל שלמה היה מסרב לכך בכל עוז ותוקף, בחשבו את עצמו כבלתי ראוי לתפקיד וכמי שאין הכתר הולמתו. הפנה את החסידים לדודו זקנו, הרה"צ רבי מרדכי יוסף ליינער מלובלין שנודע בכינויו "רבי מאטיע", מבניו הצעירים של זקנו הקדוש האדמו"ר רבי יעקב מאיזביצא בעל "בית יעקב", שהיה מפארי העדה ומראשי קהילת לובלין. אבל רבי מאטיע הישיש והמופלא סירב לשמוע מהצעה זו, דרש ותבע את הכתרת רבי שלמה הצעיר כאדמו"ר, בקבעו באופן חד משמעי כי ראוי הוא ביותר למלאות מקום אבותיו.

הגאון רבי דוד טייבלום (ריקער) הי"ד מאוטבוצק

מבלי רצון ומחוסר ברירה, ולאחר הפצרות בלתי פוסקות של גדולי החסידים, נענה הרבי הצעיר למשאלות החסידים הרבים. שנים ספורות המשיך לנהל את עדת הקודש בוורשה, בבית מגורי אביו הרבי בח"י שנותיו האחרונות, ואז עקר לעיר ראדזין עיר מגורי אבותיו הקדושים מלפנים, חצר הרבי חודש בראדזין לשם ותפארת.

עד מהרה נתגלה הרבי הצעיר מראדזין, כממשיך נאמן למסורת זקנו הגדול, האדמו"ר המפורסם הגאון רבי גרשון חנוך העניך, בהיותו דומה לו במהותו ובאופיו, בתקיפותו ובעוז רוחו, גמר אומר להחזיר את עטרת בית איז'ביצא ליושנה, ולהפוך שוב את העדה הגדולה הזאת לעדת חסידים מובחרים, עולים ומתעלים בדרך השם במסירות נפש ובהקרבה, מבלי להתפשר עם צורכי השעה והדור.

שוב נעלם מבית המדרש האיז'ביצאי מקל הנועם שקירב רחוקים מבלי להרחיק איש, את מקומו תפסה שוב התקיפות והחרירות שהייתה אופיינית לחסידות ראדזין בימיו

של הסב הגדול האדמו"ר רבי גרשון העניך. שוב נערכו 'טיהורים' בשורות חסידי ראדזין, אנשים שסטו חלקית מדרך החסידות, אנשים ששמרו רק על המסגרת החיצונית הבלתי מחייבת, ועל הכינוי 'חסיד ראדזין', אנשים שהרשו לעצמם הקלות שונות בחייהם הפרטיים, בלבושם ובהופעתם, בחינוך בניהם ובנותיהם – נתבקשו על ידו להצטרף לכל חסידות אחרת שירצו, אבל לנטוש את עדת חסידות ראדזין..

בדומה לזקנו הגדול, ובשונה מגישת אביו הנערץ הרבי בעל 'תפארת יוסף' בימיו, לא חת האדמו"ר רבי שמואל שלמה מלהשמיע את דברו בפני איש, לא פחד מתוצאות אפשריות שונות, לא חשש כלל מכל תגובות שהם, וכל זאת בתקיפות כדרכו. הרבי הצעיר לא נשא פני עשיר שבעשירים ותקיף שבתקיפים, או חסיד ותיק, ולא חס על כבודם של גדולים ומוכרים, בשעה שדעתו הייתה מוצקה ומגובשת בניגוד לדעתם.

אחרי שעבר מוורשה לראדזין, נסגר בית מדרשו של אביו ששכן בבית מגוריו, בשכונת 'גזיבוב' המאוכלסת כולה ביהודים, ברחוב טווארדה 10. החסידים דיירי הסביבה פתחו בית חסידים חדש ומרווח ברחוב 'מריינסקי'. פעם הגיע האדמו"ר רבי שמואל שלמה לוורשה ושבת בה את שבתו, לרגל שמחה משפחתית. בשבת בבוקר, הלך הרבי להתפלל בבית החסידים החדש ברחוב מריינסקי, לפי בקשת החסידים, הבחין הרבי ר' שלמה בין המתפללים ובהליכות חלק מן החסידים ומלבושיהם לא תאמו לדרכו ולשיטתו בקודש של האדמו"ר, מיד לקח את המפתחות מידי הגבאי, ביקש מן הקהל לעזוב את בית החסידים וסגר שעריו במנעול. לא שעה כלל להפצרות החסידים. בעצמו יצא הרבי לבית החסידים הקרוב של אברכי חסידי גור שבשכונה ברחוב טווארדה 18, שם התפלל אותו שבת, ותהום כל העדה..

רבי שלמה סירב במשך שנות ההנהגה הראשונות, ללבוש את מלבושי הרבנים המיוחדים לאדמו"ר, חבש כובע יהודי פשוט ('אידישע היטל', כובע מצחייה) כמנהגם ואורחם של יהודי פולין, מעילו פשוט ואינו מתהדר באצטלה דרבנן. מונע כל המולה מסביבו, תמיד איתן ותקיף בדעתו ובהחלטתו, ואינו זו מעמדתו כפי שגיבשה בעצמו.

גאון בהבנה היה האדמו"ר הצעיר רבי שלמה, וגאון בשקידה. יש והיה עומד 8-10 שעות ליד העמוד [שטנדר] ולומד בעיון, כולו שקוד ומרוכז בהגיגו ובמחשבתו. לילות לאין ספור עומד על רגליו ולומד, מבלי לתת שינה לעיניו ותנומה לעפעפיו.

מיד בהגיעו לראדזין עיר מגורי אבותיו, פתח וייסד ישיבה גדולה לבחורים במקום, בשם "סוד ישרים", כשם אחד מספריו הנודעים לתהילה של זקנו הגדול האדמו"ר הגאון רבי גרשון חנוך העניך זצ"ל בעל "אורחות חיים". ישיבה שהתבססה על שקידה בתורה ועל יראת שמים טהורה וצרופה. על התלמידים אסר לבוא ל"שולחנות" שערך לחסידים, כי לדעתו עליהם להקדיש את עצמם ועתותיהם אך ורק לתורה.

בישיבתו ביטל את המנהג הנפוץ של אכילת 'ימים' [טעג] אצל התושבים, כי הדבר גרם בזיון וביטול זמן יקר מאד לבני הישיבה. עמל יומם ולילה כדי לספק את צרכיהם של התלמידים, ממטבח כללי ועד לקופה כללית, ואש"ל מלא לכל התלמידים.

לא הסתפק רבי שמואל שלמה בישיבה שבעירו ראדזין, שמנתה ערב השואה קרוב לשלש מאות תלמידים, כולם אהובים כולם ברורים, אלא הקים שורה של 'סניפים' לישיבה, בעיקר בערי מחוז לובלין, מארד, פרצוב, לובלין, חעלם ועוד, בטרם ביסס למעשה את קיומה החומרי של הישיבה בראדזין כדבעי. לא שת ליבו לטענת החסידים, שאין להוסיף עוד הוצאות על ההוצאות הכבדות הקיימות, אלא העמיס על שכמו עול תורה ונטל על גבי נטל, במסירות נפש עמל, פעל והתקדם ללא ליאות.

מול תקיפות דעתו בענייני תורה וחסידות, הלכה ודת, היה רך כקנה ומלא חמלה ואהבה לכל חולה וסובל, לכל נזקק ואביון, מוכן ומזומן לעשות הכול לזולת בכדי לעזור, לתמוך, להקל את סבלם של עמוסי כאב וייסורים, לא התחשב בכבודו ובמעמדו ושום עבודה לא קשתה עליו בדרכו שבחר לעצמו, שום טרחה לא הייתה קשה עבורו. רגיל היה על פיו: "למה לפני התפילה אומרים אנו "צור ישראל, קומה בעזרת ישראל"? מפני ש"עזרת ישראל" קודמת אפילו ל"שמונה עשרה"...

פעם הבחין באחד מעשירי החסידים, קמצן, שנישק את ספר התורה באמצעות ידו, פנה אליו בגערה ואמר: "את התורה מנשקים בפה, עם היד תיתן צדקה"...

על קידוש השם

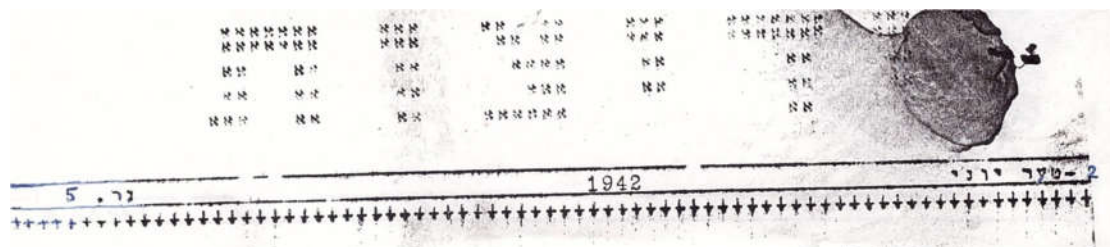
בעת פרוץ מלחמת העולם האחרונה, פיזר הרבי את הישיבה ושלח את התלמידים לביתם ולמשפחתם בשעה גורלית זו, מחוץ למתי מעט שנשארו, ובבתיה שיכן פליטים שזרמו מן הסביבה ומילאו את העיר ראדזין, בברחם מעיירותיהם או בגירושם ממערב פולין. ימים ולילות עשה הרבי להקלת סבלם של עמוסי הכאב והייסורים, הוא לא התחשב בגזירות האיומות שגזרו הקלגסים הגרמנים ימ"ש, שיכן את נפשו לאין ספור. הנאצים רדפוהו, פעולותיו לא היו לרוחם הרצחנית, שלא ברצונו נאלץ ברגע האחרון לנטוש את ראדזין, משם ברח בהסתר אל העיר ז'ולודאבה' הלא רחוקה שעל נהר ה'בוג', סמוך לגבול שבין פולין ורוסיה באותם ימי מלחמה קשים.

באותם ימי חושך ואפלה, הוקם בידי הגרמנים הרשעים "יודנראט" [מועצת היהודים] הנודע לשמצה, שפעל לפי הוראות המרצחים הגרמנים. יהודי המקום נסגרו על מנעול ובריח מאחורי חומות 'הגטו', שכלל מספר רחובות צרים וחנוקים, שמורים היטב בידי אנשי 'המשטרה היהודית' והקלגסים הגרמניים. האדמו"ר רבי שמואל שלמה מיאן להשלים עם המצב ועם הנסיבות החדשות, מטבעו לא סבל כל עוול ולא השלים עם מעשה פשע. הטיף בפומבי נגד אנשי ה"יודנראט" ועמד מולם בכל התוקף, הוקיע את

מעשי העוול שלהם בסברו שהם משתפים פעולה עם הנאצים, ומקילים עליהם את המלאכה ביודעין ושלא ביודעין. לא הרפה הרבי בהפצרותיו ובטענותיו, ולא שעה כלל לתחנוני מקורביו שסברו כי הוא מסכן את עצמו יותר מידי, בהתעסקו באנשי שררה אלה, אינשי דלא מעלי ובעלי זרוע, הפועלים בחסות ומתוקף שלטון הגרמנים.

כשהושלם ההסגר על היהודים וטבעת החנק הנאצית התהדקה, הרים האדמו"ר רבי שמואל שלמה את קולו, תבע מתושבי הגטו לצאת בקבוצות ולברוח ליערות הסביבה, לעמוד על נפשם ולא לשתף פעולה עם היודנראט' בשום צורה שהיא, כולל רישום לעבודה ולחבילות מזון, ושלא לציית לשום הוראות שתתקבלנה מאתם.

הלשינו לגרמנים על האדמו"ר מראדזין, המעורר למרד ולבריחה ליערות, למלחמה נואשת, מיד דרשו הרשעים למוסרו לידם בכדי להוציאו להורג, ובאם לא יתנקמו ביהודים כולם חס וחלילה. לאחד מן היהודים נודע הדבר, וזה נגע לליבו במידה שכזו עד שעמד מיוזמתו והסגיר עצמו לגרמנים, בהצביעו על עצמו שהוא הינו הרבי המבוקש. הובילוהו הנאצים לשיפולי העיר והוציאוהו להורג יחד עם עוד יהודים הי"ד. ציוו על קבוצה של יהודים לחפור קברים לנהרגים, תוך הצבעתם בשמחה על הרבי הנהרג. שמע מי ששמע, ידע בעצמו כי אין זה הרבי והבין את הנעשה, אולם הבלג מסיבות מובנות ולא גילה דבר. איכשהו דלפו שמועות מעורפלות אודות פעולת ההקרבה החוצה, ורבים הפליאו בינם לעצמם צעד מסירות הנפש העצמי של יהודי קדוש, שזכה למסור את נפשו בסתר הרחק מעין רואה בכדי להציל את נפש רבו.

ולט ד' ה' ע. אין דער צווייטער הילקום פון חודס מאי איז פארגעקומען אין שטייטל א שריקלעכע שטיטע, אריסגפירט דורך דער געטמאפע. ס'זיינטן דערשטען געווען איבער חונדערט יידן, צווישן זיי דער ראדזינער רבי און דער ארמיקער רב. ס'הערט איבערגעגעבן ז פאל פון קידוש הטם, הען א יודישער יונגערמאן חטם יוריף דער פראגע פון די רוצחים "הו איז דער רבי" - אָנגעהיזן אַויף זיך, כדי צו ראטעווען דעם רבי'ן. ער איז באלד דער-שאסד געהאָרן.

צילום מן העיתון המחתרתי 'ידיעות' שיצא לאור בגטו וורשה ב-2 ביוני 1942, שבו מופיעה הידיעה [ביידיש] אודות הירצחו של הרבי מראדזין, ושמועה על צעיר יהודי שמסר נפשו להציל את הרבי, בהזדהותו בתור הרבי [באדיבות 'ארכיון בית לוחמי הגטאות']

חלפו שבועיים, ולגרמנים הרשעים נודע כי הם רומו, וכי הרבי המבוקש עודנו חי וקיים ופעיל בסתר. יחד עם זאת, התעוררו לקול הלשנה נוספת שגילתה לכוחות האופל, כי הרבי גזר צום ותענית של שלשה ימים רצופים לתפלה ולזעקה. היה זה לאחר שנודע לרבי לראשונה, כי קבוצה של יהודים שנלקחו כשבועיים מקודם לכן לעבודה

כביכול בערי הסביבה, נחנקו ונשרפו למוות הי"ד במחנה ההשמדה 'סוביבור' הקרובה הנודעת לשמצה, היו אלה חדשות טריות שהיהודים טרם הסכינו לכך עד אז, וליבו של הרבי התפלץ מכאב, עד שיצאה הוראה ממנו על תענית לקריעת רוע הגזירה.

היה זה ביום כ"ד באייר בשנת תש"ב, באותם הימים החלה מכונת ההשמדה הגרמנית לפעול במלוא הקיטור בכל רחבי פולין. הרבי בעצמו התפלל ביום השלישי לתעניתו יחד עם מנין מצומצם, כשהחזיקו בספר תורה באווירה של 'כל נדרי'. לפתע התפרצו הקלגסים הגרמניים לביתו ואסרו את הרבי במקום, כשהם מובילים אותו למבנה סמוך, ששימש עד המלחמה כבית החסידים, שם הושם במשמר. לרגל שתדלנות שנקטו החסידים ובני העיר לשחרור הרבי, הבטיחו הנאצים כי עם הימסר לידם זהב ותכשיטים בכמות הגונה, ישוחרר הרבי ויוחזר לביתו. הכסף אמנם נאסף, אולם הרבי לא הושב לביתו ולא שוחרר. בתחילה נלקח הרבי למחנה עבודה סמוך בכפר 'טומשובקה', אולם כעבור יום יומיים הושב הרבי לעיר וולודאבה, כשתליינים נאצים דוחפים את הרבי לכיוון בית הקברות היהודי. הרבי התנגד והתעקש בכוח, אולם הללו גברו במכות והוא נדחף קדימה. באמצע הסתובב הרבי וירק בפניו של אחד התליינים, אחרים העידו כי צעק ליהודים שעמדו נפחדים מרחוק והבחינו בנעשה, שלא ייכנעו לרוצחים בשום פנים ואופן. אז באו היריות המצמררות, גופו של הרבי נפל תחתיו מתבוסס בדמו, ונשמתו הקדושה שבה ליוצרה ועלתה בסערה השמימה.

כך עלה ונתעלה הרבי על קידוש השם, השם ייקום דמו יחד עם תשפוכת דם כל הצדיקים הרוגי המלכות, ונקם ישיב לצריו וכפר אדמתו עמו. בשואה האיומה נספו גם כל בני משפחתו של הרבי, אשתו הרבנית וחמשת ילדיהם, הי"ד.

*****

אחרי השואה, הכתירו שארית הפליטה חסידי בית איזביצה ראדזין את חתנו של האדמו"ר הקודם רבי מרדכי יוסף אלעזר, גיסו של הרבי, הרה"צ רבי אברהם ישכר ענגלארד שליט"א, ששימש כנשיא ישיבות "סוד ישרים", לאדמו"ר מראדזין. זי"ע.

”ואלה תולדות...”

כתבי הרה"ח ר' ישראל מרדכי הכהן איידלמן ז"ל

מפרסמים אנו בזאת, במהדורה מיוחדת, חוברת של תולדות כ"ק מרן אדמו"ר רבי שמואל שלמה זצוק"ל, כפי שנכתבה בדם ליבו של החסיד הנודע רבי ישראל איידלמן ז"ל, מוותיקי חסידי ראדזין ומי שזכה להיות קרוב אצל כ"ק מרן זצוק"ל בשנות בחרותו בפולין.

הדברים נכתבו בידי הכותב בעוד מתו הגדול מוטל לפניו, כשהדם עודנו רותח ומרתיח וזעקת 'שמע ישראל' עודנה נשמעת על שפתי הקודש, בימי חודש אדר בשנת תש"ו, לאחר שנתקבלה הידיעה אודות השבר הגדול שהושברה העדה בעלותו בסערה השמימה על קידוש השם של כ"ק מרן אדמו"ר רבי שמואל שלמה זצוק"ל.

במקורו יועד לצאת לאור כחוברת זיכרון בידי הוצאת הספרים החרדית דאז "נצח", אולם לא נסתייע הדבר והחוברת נשארה בכתב יד, על תיקוניה והוספותיה. באותיות הללו, הספוגים דם ואש, נשמעת זעקה כבושה ובכי נשנק על עם ה' ועל בית ישראל כי נפלו בחרב, הפצע עודנו טרי ושותת דם, תשפוכת דם הצדיקים עודנו תוסס ומתסיס ואינו נותן מנוח לנפש, נשמע הד זעקה של חסיד שמבכה את רבו הגדול.

השארו את הדברים כמעט ללא עריכה, ומבלי פיסוק לפרקים וכדומה. אף את שמותיהם של המובאים בסיפורים השארו כמות שהם, לפי התואר והמקום כפי שנכתבו, מבלי כל שינוי כמעט, זאת על מנת לשמר את האותנטיות של הדברים ואת הניחוח המיוחד העולה מהם, שמשקף את רוח הזמן ואת אופי הרגשות כמות שהן. ואכן, הדברים מסעירים ונותנים בבואה נאמנה והד נאמן לרוח התקופה ההיא.

וזאת למודעי:

הדברים הללו נכתבו במקורם כאמור, בשנת תש"ו, בתקופה ההיא טרם נודע מה עלה בגורלו של גיס רבנו, ה"ה כ"ק מרן אדמו"ר מוהרא"י זצ"ל, שאז ישב עדיין בעמק הבכא במדינת פולין, וכיהן כרב בעיר מגורי אבותיו בעיר סוסנובצה, לכן אינו נזכר בתוך הדברים בפנים. רק שנים אחדות לאחר מכן, בשנת תשי"ב, הגיע כ"ק מרן לביקור ראשון בארץ הקודש, לאחר שכבר קבע מושבו בניו יורק שבארצות הברית, ואז הוכתר על ידי שארית הפליטה אנשי שלומנו בארץ הקודש כממשיך שושלת הקודש לבית איזביצא ראדזין, ומכאן ואילך כל הדברים ידועים.

זכותו הגדולה של מרן הקדוש זצוק"ל הי"ד, תגן עלינו ועל כל ישראל, אמן כן יהי רצון!

במקום הקדמה

ברתת ובזיע, באימה ובפחד, ביד רועדת ובעיניים דומעות, נגשתי על פי בקשת ידידים והוצאת "נצח", לכתוב את החוברת על הרבי הקדוש מראדזין.

משחר ילדותי היה אבי מביאני לבתי חסידי ראדזין ועל ברכם נתגדלתי. מידי רגל ברגל, כאשר נסע אבי ז"ל להקביל את פני הרבי, היה לוקח אותי אתו ומפנה את תשומת ליבי לדרכי העבודה של החסידים ומטה את אוזני להקשיב לשיחותיהם.

בשנת האחת עשרה לחיי, שלחני אבי ללמוד בישיבה בווארשא הבירה, וכמעט יום יום בקרתי בבית כ"ק האדמו"ר ה"תפארת יוסף" זצ"ל, אבי אדמו"ר הקדוש האחרון (מורנו רבי שמואל שלמה) זצ"ל.

בשנת תרפ"ד עברנו, מחמת מחלת אבי ז"ל, לגור באוטבוצק. באוטבוצק היה מתגורר אדמו"ר מראדזין (התפארת יוסף זצ"ל) במשך כל חדשי הקיץ, עד אחרי הימים הנוראים וחג הסוכות.

כך זכיתי להיות בבית האדמו"ר זי"ע בכל שבת ומועד. את הרבי הקדוש, רבי שמואל שלמה זצ"ל, זכיתי להכיר מעת הגיע ל"בר מצווה". שהיתי במחיצתו, הסתכלתי בדרכיו ובמעשיו מנעוריו, וגם הסתופפתי בצלו כאשר נתעלה להיות רועה נאמן לאלפי בני ישראל.

זכיתי להיות שליחו להרבה פעולות קדושות. בשעת מעשה – לא תמיד הערכנו את הפעולות כדבעי, כי הוא זצ"ל היה גאון גם בכישרונו להסתיר כל פעולה טובה וכבירה במעטה פשטות, עד שאף אחד לא הרגיש שדבר גדול לנגד עיניו.

בדרך כלל לא שמעתי אף פעם, בכל המסיבות של חסידים זקנים וישישים שהשתתפתי בהן, שידבר מישהו על גדלותו ורוממותו של הרבי. בראדזין לא סיפרו חסידים על "אותות ומופתים" של הרבי, מפני שלא החשיבו את הדבר הזה. דרכם של החסידים של ראדזין היה לחדור לתוכם של דברי תורה וחסידות שהשמיע הרבי, בזה הלהיבו לבבות ועוררו השתוקקות לעבודת השם עד כלות הנפש.

אי-לכך, קשה עלי הכתיבה על דברים שמעולם לא חשבנו להעלותם על הכתב. אין ברצוני וביכולתי לעסוק בכתיבת תולדות בתור "סופר" במקצוע. מה שכתבתי – בתכלית הפשטות כתבתי, את העובדות לאשורן. ציינתי כאן בחוברת רק דברים ועובדות כאלה שהייתי עד להן. ואילו העובדות הנוגעות לתקופת המלחמה, שמעתי מפי אנשים נאמנים.

*****

כבר עברו קרוב לארבע שנים מיום מר זה שבו נקטף פתיל חייו הצעירים והרעננים של רבינו הקדוש רבי שמואל שלמה זצוק"ל, אדמו"ר האחרון לבית ראדזין, ואתו יחד נגדע אחד מבתי האדמו"רים הכי מפורסמים בעולם החסידות, שנמשכה חמישה דורות בהפיצה למעלה ממאה שנה אור גדול של תורה, מוסר וחסידות, ורבבות מבני ישראל גדולים בתורה רמי המוח, מנהיגים וראשי קהילות גדולות בישראל, בפולין המדינה המפורסמת לתורה ולתעודה.

חייו של רבינו זצוק"ל עלי אדמות קצרים היו, מעטי הכמות ורבי האיכות. בן שלושים וארבע היה בהירצחו על קידוש השם, הי"ד, וכבר הגיע למדרגות גבוהות אשר קשה לילוד אישה להשיגם. ספרים שלמים אפשר לכתוב על עוצם קדושתו ופעולותיו הכבירות למען אחיו האומללים אשר לא רצה לעוזבם לנפשם אף שהיה לו האפשרות להינצל, ויחד איתם מסר את נפשו על קדוש השם, בערב החודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים, ערב החודש אשר בו ניתנה תורה לישראל בהר סיני. בערב ראש חודש סיוון לשנת חמשת אלפים שבע מאות ושתיים לבריאת העולם, עלה ונתעלה רבנו הקדוש רבי שמואל שלמה זצוק"ל באש של מעלה, יחד עם נשמות ששת מיליון הקדושים והטהורים שקידשו את השם בחייהם ובמותם, ונרצחו ע"י הרוצחים השפלים והטמאים יימח שמם.

תולדות כ"ק אדמו"ר זצוקללה"ה

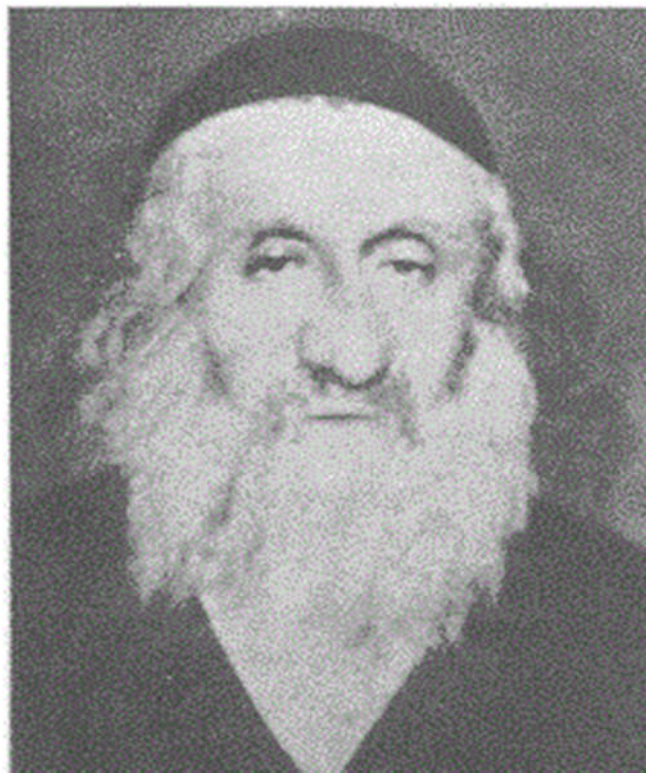
רבנו אדמו"ר הקדוש זצוק"ל נולד לאביו אדמו"ר הגאון הקדוש זצלה"ה בעל ה"תפארת יוסף" זי"ע, בשנת תרס"ח לפ"ק. כבר במעלליו התנכר הנער, ומצעירותו הכירו בו גדלות מוח גאוני ומידות תרומיות. אביו הגדול זצ"ל החזיק בביתו תלמידי חכמים גדולים אשר לקח על עצמו את פרנסתם ופרנסת ביתם, על מנת שילמדו עם בנו יחידו, רבנו, תורה בקדושה ובטהרה. הבן, רבי שמואל שלמה, כמעט שלא יצא מפתח בית אביו.

שמעתי הרבה פעמים מפי רבו האחרון שלמד אתו ביחד כמעט עד חתונתו, תלמיד חכם גדול וחסיד פיקח מחסידי קאצק, ה"ה הרב רבי דוד טייבלום המכונה רבי דוד'ל ריקער, אשר אחרי פטירת האדמו"ר רבי יוסיל'ע מקאצק, הוכתר הוא כרבי מקאצק. וכך אמר: "חושבים אתם כי שלמה'לע [כך קראו בלשון חיבה] הוא תלמידי בתורה? לא, הוא חברי בתורה, ואולי הרבה יותר!"

כמו כל חריפי המוח, הוא אהב בצעירותו להשתובב קצת. אמר אותו הרב רבי דוד: "אנשים חושבים שהוא מתנהג כמו ילד שובב בלי חשבון? אבל אני מעיד עליו, מהסתכלות בדרכיו ובמעשיו, כי הוא אינו עושה שום צעד, אינו רץ שום ריצה ואינו פוסע שום פסיעה קטנה, בלי חשבון מדוקדק!"

מימי ילדותו, ידעו באי בית האדמו"ר בעל "תפארת יוסף" מראדזין לספר נפלאות על מידותיו הטובות בתחום החסד והרחמנות, פרס מלחמו ממש לכל דל, היה מוסר את בגדיו לאביון, והכל במסווה של שובבות כדי שאף אחד לא ירגיש בזה, לא המקבל ולא אחרים הרואים את נתינתו.

בחודש מרחשוון שנת תרפ"ח, התחתן רבנו עם בתו של אחד מהאדמו"רים המפורסמים שבפולין, הוא האדמו"ר רבי יוסף מאמשינוב זצ"ל שהיה בנו וממלא מקומו של האדמו"ר רבי מנחם קאליש מאמשינוב, אשר היה בנו ומ"מ של האדמו"ר הראשון לבית אמשינוב הרה"ק רבי יעקב דוד זצ"ל, בנו וממלא מקומו של הרבי הזקן רבי יצחק'ל מווארקא. בית ווארקא ואמשינוב הצטיינו במיוחד במידת "אהבת ישראל".

האדמו"ר הרה"צ רבי יוסף קאליש זצ"ל מאמשינוב

חותן כ"ק מרן אדמו"ר רבי שמואל שלמה מראדזין

אחרי החורבן הנורא, כדאי להזכיר את מעמד החתונה הזו. אז ראינו בצורה כה בולטת את ההתקשרות העצומה של המוני החסידים לרבותיהם הגדולים. אלפי חסידי ראדזין ואמשינוב השתתפו בשמחת רבם. לא היה כמעט אדמו"ר, גאון וגדול מכל קצווי המדינה, שלא השתתף בחתונה זו או באחד מימי ה"שבע ברכות" שהתקיימו במשך כל שבעת ימי המשתה. כל יום הביא עמו "פנים חדשות" מגדולי ישראל, וכן גם אלפי חסידים, "בעלי בתים", עסקנים ואנשי צבור מכל החוגים, שבאו לכבודם של המחותנים הגדולים.

הגאון הנודע רבי מאיר שפירא מלובלין זצ"ל המריץ את שובו מאמריקה, בה שהה עבור ביסוס בניית ישיבת "חכמי לובלין", על מנת להספיק ולהשתתף על כל פנים באחד משבעת ימי המשתה, וראו איך שהוא שמח ושימח, כי גם בבחינה זו היה בגדר גאון וגדול.

לאדמו"ר הגאון הקדוש רבי יוסף מאמשינוב זצ"ל, היו עשרה בנות ושלושה בנים, והוא התקשר בקשרי חיתון עם כל גדולי האדמו"רים בפולין, כמה מחתניו היו רבנים מפורסמים בקהילות גדולות בפולין המדינה.

וכאן נכתבו השורות דלהלן במרוצת הכתיבה, ונעתיק מקצתן:

"שוב אני מוכרח להפסיק את הכתיבה כמה רגעים, כדי להתאושש קצת מרוב צער ויגון. הן רק שמונה עשרה שנים עברו מאז, ומכל ההוד והתפארת שזכינו אז לראות באמשינוב, לא נשאר כלום... ומהלב פורצת זעקה גדולה ומרה.... חבל על דאבדין ולא משתכחין!"

במשך הזמן הקצר שישב באמשינוב, לא ידע ולא רצה לדעת כלום מהוויות העולם, אלא עסק בצדקה וחסד ועשה לילות כימים בתורה ובעבודת השם. חותנו האדמו"ר זצ"ל דאג לכך שלא יחסר לו שום דבר היכול להפריעו בעבודתו הקדושה לעלות במעלות השלמות והקדושה.

אכן, שלוהו זו לא ארכה. קצת יותר משנה אחרי חתונתו, נסתלק אביו הרבי הגאון הקדוש זצ"ל בעל ה"תפארת יוסף", והוא היה אז רק כבן עשרים ואחד. ועל שכמו הוטל העל הכבד לנהל את קהל עדת ישורון, ולהורות את דרך השם לאלפי תלמידי וחסידים אבותיו הקדושים.

למרות גילו הצעיר, התפרסם כבר אז כגאון עצום ו"בר חכים" היודע להנהיג עדה גדולה וקדושה כעדת חסידי ראדזין, שהיו מפורסמים ללומדים מופלגים, חכמים ופיקחים, עסקני צבור חשובים כמעט בכל ערי ועיירות פולין, והחסידיים האלה ראו בו ממלא מקום אמתי וראוי להמשיך את שלשלת הזהב של אדמו"רי ראדזין ואיז'ביצא.

אבל הוא זצוק"ל סירב. וכשהרב הגאון רבי יצחק מאיר קאנאל זצ"ל, אחד מזקני רבני ווארשא, הכריז לפני קברו הפתוח של אביו האדמו"ר זצ"ל, בשם כל האדמו"רים והרבנים וראשי חסידי ראדזין, כי הרב רבי שמואל שלמה יהיה ממלא מקום אביו, ואמר כנהוג לברך את הרבי הנפטר הגדול בברכת "מזל טוב" על שבנו יורש את מקומו ויושב על כסא קדשו, הכריז הוא בקול גדול: "לא, אין אני מקבל את זאת, מפני שאין אני ראוי לכך!" הדברים הללו הגדילו עוד יותר את אבלם הכבד של חסידי ראדזין, כי הכירו אותו היטב וידעו שמה שהוא מוציא מפיו, לא יבטל שוב ולא יחזור מזה.

כל ההפצרות והתחנונים מגדולי וזקני החסידים, שלא ישאיר את עדתו כצאן בלי רועה וכאנייה בלב ים בלי קברניט, לא הועילו לשנות את דעתו, והוא בשלו: אינני ראוי למלאות את מקום אבי הגדול זצ"ל!

הגאון רבי יצחק מאיר קאנאל הי"ד מגדולי רבני וורשה

בעת מעמד תפלה בגטו וורשה תש"א [תמונה שצולמה בידי הגרמנים]

על שאלת אחד מגדולי החסידים: למה הוא מתעקש כל-כך שלא למלאות את רצון קהל עדתו ולקבל עליו את ההנהגה, להנהיג ולהדריך גם להבא את חסידי ראדזין בדרכי אבותיו זי"ע? סיפר מעשה כזה:

אחרי פטירת הגאון בעל "חמדת שלמה", רבה הגדול והמפורסם של ווארשא, נתמנה אחד מגדולי התורה למלאות את מקומו ברבנות העיר [ה"ה הג"ר חיים דוידזון זצ"ל]. אולם, זמן רב עבר עד שהצליחו ראשי קהילת ווארשא לקבל את הסכמתו של אותו גאון זצ"ל למשרה הנכבדה וההתמנות. כששאלו אותו, למה הוא מסרב כל-כך, בזמן שכולם רואים בו את המוכשר והראוי לכך בגאונות, בחכמה ובצדקות? ענה ע"ז הגאון: "מוצאים אנו בתורה, אחרי שמשה רבנו עלה לשמים ושהה שם יותר מידי עד שבני ישראל אמרו "כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים, לא ידענו מה היה לו", הלכו בני ישראל ועשו את העגל. ונשאלת השאלה: אם הרבי, משה רבנו איננו, הולכים וממנים רבי אחר, אבל למה לעשות "עגל"? אבל כנראה, סיים הגאון זצ"ל את דבריו, למלאות מקום של רבי כמשה רבנו, אינו יכול לקבל על עצמו איש שהוא בן-אדם, אלא רק "עגל"...

על יחס זקני וגדולי החסידים אליו תעיד העובדה דלקמן:

כאמור, סירב הוא לקבל עליו את הנשיאות: לא ישב בראש השולחן, אלא מן הצד כמו בחיי אביו זצ"ל, ולא לבש אצטלא דרבנן. וכששאלו אותו פעם, למה אינו לובש "ספודיק" כמו שאבותיו האדמו"רים הלכו, אלא הולך מלובש בכובע פשוט כמו כל

אברכי החסידים בפולין הקונגרסים, ענה על זה: "ספודיק, איך שמסובבים אותו הוא נשאר ישר. ואילו כובע-אפשר ללבוש רק בצורה אחת ויחידה: ישר!..."

בחורף שנפטר אביו הגדול זצ"ל [יום כ"ו בשבט שנת תרפ"ט] היה אז שנה מעוברת. ובערב שבת קודש "פרשת שקלים" נגמרו ה"שלושים" לפטירת אביו רבנו התפארת יוסף זצ"ל. לעיר ווארשא הגיעו גדולי החסידים מכל קצווי המדינה, בכוונה להושיב את רבנו על כסא אביו. בין הבאים, היו זקנים וישישים מופלגים, גאונים ורבנים מפורסמים, שנמנו על חסידי ראדזין, כמו: הגאון הגדול רבי מיכל ראשי"ס מבריסק דליטא, שעליו אמר הגאון הנודע, רבה של בריסק הגאון רבי חיים סאלאווייצ'יק זצ"ל, שאיננו יודע איך אפשר להיות רב בעיר שבו יש "בעל הבית" גדול בתורה כמו רבי מיכלי ראשי"ס. הגיעו ובאו גם הגאון רבי פנחס קויפמאן מלאמאז, שהיה רב ואבד"ק יאנוב פודלסק, הרב הגאון רבי יעקב יצחק הכהן קליגסבערג הרב אב"ד של ק"ק מארד, הרב הישיש מזאמאשץ, האחים הגדולים בתורה רבי יחזקאל ערליך ורבי אהרן ערליך [זשעליחובר], שכיהן אחר כך כרב של מארקישוב. כמו כן הגיע דודו אחי רבנו ה"ארחות חיים" זצללה"ה, הרה"צ רבי מרדכי יוסף ליינער מעיר לובלין [המכונה בפי החסידים "רבי מאטיע"], ועוד ועוד.

במשך כל ליל ויום השבת, עסקו אתו גדולים אלו בדברים גדולים ועמוקים והוכיחו אותו במאות הוכחות, שעליו לעשות את רצון הצבור הקדוש ולקבל את הנשיאות. במוצאי שבת קודש, בעת שעסקו בפלפולא עמיקתא וחרפתא דאורייתא עם הגאון רבי מיכלי ראשי"ס מבריסק והרב מיאנוב, הפסיקם רבי שלמה באמצע ופנה לרבי מיכלי בשאלה בזה הלשון: "הלא כבוד תורתו הוא איש אמת, האם גם הוא חושב אותי לרבי?" על זה באה תשובת רבי מיכלי: "איך שיהיה רבי, את זה עוד נזכה ונראה בעזרת השם. אבל, הנני מצהיר עכשיו כי אני מקבל עלי מרות מכבודו, מפני שאני רואה בו אחד מתלמידי החכמים הגדולים שבדור!" וזאת לדעת: רבי מיכלי היה אז כבר למעלה מגיל שבעים, והיה מגדולי תלמידי רבנו בעל ה"ארחות חיים" מראדזין זצללה"ה כידוע, וכך דיבר גאון ישיש לאברך בן עשרים ואחד!

מי שזכה להכיר את רבי מיכלי זה או לשמוע עליו, יודע שמלבד גאונותו בתורה היה צדיק תמים במעשיו. מעולם לא הוציא את עיניו חוץ לד' אמותיו, פה קדוש שלא דיבר חנופה ושקר ח"ו. וזה לבד כבר יכול להוכיח את גדלותו של רבנו הקדוש.

הגאון הגדול רבי לייב לנדאו האב"ד ורב של העיר קולביעל, גיסו של האדמו"ר רבי שמעון שלום מאמשינוב זצ"ל הנמצא כעת [א"ה: בעת כתיבת השורות, בשנת תש"ו] בגלות שנחאי ביפאן, הרב מקולביעל האמור נתקבל אח"כ כאחד מראשי הישיבה בישיבת חכמי לובלין, הוא היה מבאי ביתו של רבנו זצוק"ל. פעם בערב אחד, כשעלינו כרגיל לבית רבנו [שהתגורר עדיין בדירת אביו האדמו"ר התפא"י זצ"ל בווארשא] להשתעשע בדברי תורה, נמצא בקודש פנימה, נמצא בקודש פנימה הרב מקולביעל ועסק עם רבנו בשיחה הלכתית במשך כשש שעות ומחצה, אחר כך יצא הרב מקולביעל מחדרו של הרבי וידו על ראשו מרוב התאמצות. וכשראה אותנו

אמר: "עד לפני שעתיים החזקתי עוד מעמד ב"התנגחות" בדברי תורה שבינינו, אבל כבר שעתיים שאני שומע חידושי תורה נפלאים אשר אינני יכול להשיגם וראשי לא תופס יותר. והגאון הזה, רבי לייב מקולביעל בנו של הרב הגאון רבי ישראל איסר מאיזביצא, היה מפורסם לעילוי וחרוף עצום ועמוק והיה מכונה בפי מכיריו בשם "העילוי מקולביעל", וגדולים אמרו עליו שיש לו מוח כאחד הקדמונים.

כ"ק מרן רבי שמואל שלמה זצ"ל - שקוע בשיחה תורנית מעמיקה עם הגאון מקולביעל

לאחר שיחה זו, יצא רבנו מחדרו וניגש ברוב שמחה להכין ארוחת ערב ולהציע מיטה בשביל האורח החשוב [עוד נגיע בחוברת זו למידת ה"הכנסת אורחים" שלו]. בעצמו סחב רבנו ספה גדולה ["קאנאפע"] מחדר לחדר ולא נתן לנו לגשת ולעזור על ידו. בעצמו הסיק את התנור ["אויבן"] שלא יהיה לו לאורח הדגול קר. וכשנפגשנו מחרתיים עם הרב מקולביעל, אמר לנו בזה הלשון: "אתם חושבים בטח שישנתי? לא כן הדבר, אלא הסתובבתי כל הלילה [אגב, כשדברנו עמו, היה כבר סמוך לפנות בוקר] והשתדלתי לאמץ את מחשבתי כדי להבין את מהלך העניין שעליו שוחחנו כל הלילה. ואחרי השיחה הזאת בערב השני שארכה ארבע שעות, הוברר לי במקצת, והתחלתי לתפוס את הדברים העמוקים שזכיתי לשמוע ממנו!"

מתרומות מידותיו: גמילות החדש שלו, בגופו ובממונו, היו להפליא. אצלו ראינו במציאות מה ששמענו וקראנו על גדולי הקדמונים ולמדנו על הצדיקים שלא לנה פרוטה בביתם ולא דאגו ליום המחרת, כפתגם הידוע מהרבי הזקן מקאצק על מאמר חז"ל: "לא ניתנה התורה אלא לאוכלי המן", כלומר, רק לאלה שיש להם היום ולא דואגים למחר, כדוגמת "אוכלי המן".

אבל הרבי זצוק"ל לא דאג אף להיום. היה רגיל לומר, לאחר שנענה לבקשת החסידים לקבל פתקאות ["קוויטלך"] ו"פדיונות": "את ה"פתקאות" אני שולח לאבא זצ"ל [=מתפלל לישועתם על ציון אביו הרבי התפא"י] ואלו את ה"פדיונות" אני מוסר לאימא [=לאמו הרבנית אשת התפא"י]... אבל לא תמיד זכתה אמו ובני הבית ליהנות מכל הכספים המרובים, והרבה פעמים ראינו איך שאמו הרבנית ע"ה נכנסה לחדרו לבקש כסף לצרכי הבית ויצאה ריקם, וכמה רגעים לפני זה מסר סכומים גדולים לתמיכת נצרכים ולדברים שבצדקה.

לו הייתי רוצה לכתוב רק על מעשי הצדקה שלו שאני זוכר, היה מספיק חומר לספר שלם. אציין רק כמה מקרים שזכיתי לשמש כשליח של הרבי:

היה זה בחול – המועד סוכות של שנת תר"ץ. רבנו גר אז במעון הקיץ "פאלניצה" ליד ווארשא. באוטבוצק, מקום מגורינו, שכב חולה יהודי מחסידי ראדזין ותלמיד חכם גדול. נגשתי לבקרו ביום הראשון של חוהמ"ס, והיהודי הלז בקש ממני לנסוע בערב לפאלעניץ ולהזכיר אותו לפני כ"ק רבנו לטובה. לפנות ערב נסעתי לפאלעניץ, וזה היה כרבע שעה נסיעה מאוטבוצק. נכנסתי לסוכת רבנו עת שישב עם בחורים חסידיים ועסקו בתורה. קבלתי "שלום" ["שלום גינימען"] ומסרתי לו את שליחותי, אבל כנראה שהרגיש אשר חוץ מבריאות חסר ליהודי גם כסף לצרכי הריפוי ולצרכי הבית, ורצה לשלוח סכום כסף, אבל "כנהוג" לא היה בבית פרוטה לפורטה. לפיכך פקד עלי להישאר ללון אצלו, בתקווה שמחר בבוקר ייכנסו כספים ויוכל לשלוח אותי לאוטבוצק. אבל עבר יום המחרת ויום מחרתיים, וכספים לא באו. כך עיכב אותי עד יום "הושענא רבא". אז באו חסידים רבים אליו לימים האחרונים [די לעצטע טעג"] של החג. החסידים נכנסו עם בקשותיהם, וכנהוג שמו על השולחן את ה"קוויטלעך" עם ה"פדיונות". אחר כך קרא אותי, ואסף את כל הכסף שהיה על השולחן, וזה עלה לסכום גדול, ומסרו לידי וציווה עלי למהר לאוטבוצק ולתת ליהודי החולה את הכסף. אבל היות שהיה כבר מאוחר לפני ליל התקדש החג שמיני עצרת, איחרתי את הרכבת האחרונה ולשמחתי נשארתי אצל הרבי זצוק"ל לשמיני עצרת ושמחת תורה.

עם צאת החג, בעת התלהבות גדולה של שמחה עילאית, בתוך שיחה עמוקה על ערך שמחת יו"ט האחרון של חג שבה שמחים עם ישראל ביותר מכל שאר ימי החג, והסביר הרבי שזה משום שעל ימים אלה דרשו חז"ל: "והיית אך שמח" – לרבות לילי יום טוב האחרון של חג, והרי בידוע ש"חמורים דברי סופרים יותר מדברי תורה" ולכן חובת השמחה ביום זה גדולה מבכל ימי החג. ואחרי זה עבר הרבי מעניין לעניין

“זהו עיניך רואות מוריך”

תואר פני קדשו של כ"ק מרן אדמו"ר רבי שמואל שלמה זצ"ל מראדזין

בחסידות וקבלה, ותוך כדי כך נזכר הרבי בחולה מאוטבוצק והכסף שהוקצב בעבורו, וקרא אותי לנסוע מיד לאוטבוצק כדי להחיות את נפש החולה.

בחור בן ישיבה בווארשא, הצטנן וחלה במחלת הריאות. רבינו זצוק"ל דאג, כדרכו בקדש, שיקבל טיפול רפואי כראוי. גם אחרי עבור המחלה, סידר אותו בבית החולים ואחר-כך במרפאה "בריאות" באוטבוצק [=העיר אוטבוצק נודעה בשל אווירה הצח ונתקיימו בתוכה בתי הבראה רבים לחולים נשימתיים שנהרו אליה מרחבי המדינה]. ביום ששי אחד נודע לו לרבנו, כי היום הוא המועד האחרון להכנסת כסף לחודש

נוסף, ויש לחשוש פן יוציאו את הבחור החוצה באם לא ידאגו להעביר את הכסף במועד. כחצי שעה לפני כניסת השבת בא אלי שליח מיוחד מטעם הרבי עם כל הכסף הדרוש, ופקודת רבנו שעלי ללכת תיכף לשלם את הכסף עוד לפני כניסת השבת.

השליח מוסר לי, כי סיבת האיחור שהוא בא כ"כ מאוחר, מפני שכמעט כל היום היה עסוק לחפש מקורות להלוואה על סכום גדול כזה. ואומר לי בשם הרבי: "אפילו אם יהיה כבר מאוחר לקראת שבת, אל תתחסד, אלא תיכף תלך לסדר את הדבר, מפני שהחולה כשיראה שלא באים, יצטער וזה יכול להשפיע ח"ו על מצב בריאותו".

מקום המרפאה היה כארבע ק"מ מביתנו, וכמובן שעשיתי את שליחותו. וכשבאתי לשמה, מצאתי כבר את הבחור החולה שוכב ובוכה בפרוודור, וכשמסרתי לו את מטרת בואי, פשוט החייתי את נפשו.

בקושי השפעתני על הפקידים, שכמה מהם הכרתי (וזה היה הסיבה שרבנו בחר בי לשליחות), שיקבלו את הכסף ויכניסו את החולה למקומו. על אף שבאופן פורמלי אפשר היה לרשום אותו רק במוצאי החג. וכשחזרתי הביתה, היה כבר מאוחר, כמה שעות אחרי כניסת השבת.

לעשרות ולמאות ידועים לי עובדות על אופי פזרנותו לכל כושל ונצרך, ובשעה שבבית לצרכי עצמו נהג בצמצום. אבל לא כן בייחס לאורחים, הם קיבלו תמיד "מכל טוב". היה רגיל רבנו לפרש: "טוב איש חונן ומלווה" – לאחרים הוא חונן ומלווה ואינו חוסך כסף, אבל "יכלכל דבריו במשפט" – את דבריו שלו עצמו וצרכיו הפרטיים, הוא "מכלכל במשפט"...

לא רק במאודו [בממונו] התמסר להחיות נפשות, אלא גם בגופו ובנפשו. לא מסר שום דבר לעשות לשליח, בזמן שהיה יכול לעשות בעצמו. וכששאל אותו פעם אחד מגיסיו, בעת שראה אותו עומד ומשמש חולה ת"ח בדברים שלא היו לפי כבודו ואחרים גם כן יכולים היו לעשות את זה, ואמר לו לרבנו: "הלא אלפים ת"ח וחסידים משכימים כבר היום לפתחו, ואין זה לכבוד נשיא בישראל להתנהג באותה הדרך שהלך בה קודם?" ענה על זה:

"על הפסוק [במדבר ח, ג] "ויעש כן אהרן", אומר רש"י בשם רז"ל: "להגיד שבחו של אהרן, שלא שינה". וכולם שואלים: מה מחדשים לנו חז"ל? אלא התירוץ הוא פשוט: אהרן הכהן היה כידוע "אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה". אהרן הכהן היה ידיד וחבר לכל פשוטי המון העם, כל סבל ועגלון דפק על כתפו כחבר ורע. אחר כך, כשנעשה "כהן גדול מאחיו", באו יועצים טובים וטענו בצדק, כי לא מתאים לכהן גדול להתנהג גם להבא כך בפשטות. אבל, אהרן הכהן לא נשמע לעצתם אלא הלך בדרכו הקודמת. על זה אמרו רז"ל: "להגיד שבחו של אהרן, שלא שינה!"

אפילו בעת שהוכיח לאחד והשמיע לו "דברים הקשים כגידים", הרגישו השומעים שהדברים באים מלב מלא אהבה עזה, אהבה מבלי גבול ותכלית, כמו שהרגשנו בתורתו ובתפילתו אהבת השם בלי גבול ותכלית.

כדרכם של רבותינו אדמו"רי ראדזין זצ"ל וכדרך אביו זצ"ל, הלביש את כל מעשיו בלבוש של פשטות. וכשהיה מתפלל עם הצבור, היה הוא הראשון שגמר את ה"שמונה עשרה" כדי לא להטריח את הצבור שיחכה בשבילו. אבל כשהתפלל פעם בחדרו ואנו פתחנו פתאום את דלת חדרו מבלי לדעת כי הרבי נמצא בפנים, ראינו איך שפניו בוערות כלפידים מרוב דביקות, וכשהניחו אותו בזוית זו, מצאו אותו בזוית אחרת, בבחינת "כל עצמותי תאמרנה".

כ"ק מרן אדמו"ר רבי שמואל שלמה זצוק"ל עם קבוצת חסידים

יגיעתו של הרבי בתורה, הייתה להפליא. בשעות היום היו לו טרדות מרובות, שכללו כל מיני פעולות להושיט עזרה לכל כושל וסובל ולענות למבקרים הרבים,

ואילו את הלילות הקדיש רק לתורה. כל פעם שזכינו ללון בביתו, חדר לתוך תוכנו קולו הנעים של רבנו ושמענו באיזו התלהבות הרבי לומד בפרישות, בקדושה ובטהרה ומפלפל בפלפול דאורייתא עם עצמו. בשעת הלימוד, לא שכח להיכנס לחדר האורחים לבדוק האם הם מכוסים טוב, ולהוסיף עוד פחמים ["קוילען"] ועצים לתוך התנור.

את המיטה והמשכב ["גילעגער"] לאורח, הכין במו ידיו והרבה בכרים וכסתות.

כך היה יושב ועוסק בתורה כל הלילה, ואחרי קריאת שמע של שחרית, הלך לנוח קצת. ובחוש ראינו אצלו את דברי חז"ל [חגיגה יב]: "כל העוסק בתורה בלילה, חוט של חסד משוך עליו ביום". היה "כולו מחמדים וחיכו ממתקים", ממש "הוצק חן בשפתותיו". אף שהכול נעשה בפשטות גמורה, ללא כחל וללא שרק, ויעלת חן.

אף שהרבי לא הבחין בהגשת עזרה בין אדם לאדם, ועזר לכולם, אבל באופן מיוחד התמסר לת"ח ובחורים לומדים, באהבה גדולה ויתירה. באיזה שברון לב היה מדבר על מצב פרנסתו של ת"ח ובן טובים: לא נח ולא שקט, עד שהצליח לשפר את מצבו. בחורי הישיבה מערים ומעיירות פולין, שלמדו בעיר ווארשא, מצאו בביתו יחס אבהי וסביבה חמה ודואגת לכל מחסורם.

אופן הנהגתו:

לפי ה"מסורה" הרדזינית, התחלפו דרכי ההנהגה מדור לדור. האדמו"ר מאיז'ביצא בעל ה"מי השלוח" נהג בדרך של חריפות ["שארפקייט"], ואף שהרבה גדולים לא היו "שבעי רצון" מדרך הנהגתו, מ"מ לא שינה משום כך מדרכו בקודש במאום. בנו, אדמו"ר ה"בית יעקב" זצ"ל, נהג בדרך של "מתינות" וכל גדולי דורו חיו אתו בשלום ובמישור. ואילו בעל ה"אורחות חיים", נקט בדרך של חריפות, וגם עליו חלקו הרבה מגדולי הדור, הן בדרכו בענייני "עירובין" כשתיקן את הדלתות של שערי הערים והעיירות בפולין וחיבר לשם כך את הקונטרס העמוק "דלתות שערי העיר" שנתקבל כאבן יסוד בהלכה עמוקה ומעשית זו. אף שהיו בזמנו רבנים ופוסקים שחלקו בדבר, מ"מ לאחר פטירתו של רבנו הא"ח, כמעט כולם הודו בשיטתו ובכל הערים הנהיגו את העירובין על פיו. כך היה כמובן את עניין ה"תכלת", שעורר מחלוקת גדולה בעולם התורני. אחרי הסתלקותו של רבנו הא"ח "בעל התכלת", מילא את מקומו בקודש אדמו"ר רבי מרדכי יוסף אלעזר בעל ה"תפארת יוסף" זצ"ל. שוב הייתה ההנהגה בידי בדרך של מתינות ונועם, ובשלום ובמישור הלך עם כל העולם.

רבנו זצוק"ל, משניאות סוף סוף לקבל על שכמו במקצת את הנהלת עדתו הקדושה, נהג ביד תקיפה. לא נשא פנים לאף אחד מחסידיו אם ראה אצלו איזו סטייה כל שהיא מהדרך הסלולה והמקובלת אצל החסידים, ובעיקר "רדף" את אלה שנכשלו בחינוך בניהם ושלחו את ילדיהם לבתי חינוך לא כשרים, עליהם היה אוסר לגמרי "דריסת רגל" באחד מבתי חסידי ראדזין ["שטיבלעך"] שהיו בכל ערי פולין

הקונגרסית, והרבה בתי חסידים אשר השפעת "חסידים" כאלה הייתה ניכרת בהם, היה סוגר לגמרי.

אפילו לגדולים לא נשא פנים, אם ראה אצלם דבר שלא כהוגן. נתפרסם בפולין הביטוי שהשמיע בעת הלוויית הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל מלובלין, ואמר על כמה מגדולי האדמו"רים שהשתתפו בעת הנחת "אבן הפינה" לבניין הישיבה ולא השתתפו בהלוויה, בזה הלשון: "כשקוברים אבן-הם באים, ואילו כשקוברים יהלום - אינם באים"?!...

ביחוד לא סבל אם מי שהוא השלה את עצמו כאילו בין גדולי החסידים חלקו, מיהודי ה"מזרח" התופסים מקום בראש, ואילו הוא זצוק"ל שכן תמיד את דכה ואת שפל רוח. בדרך כלל ראינו אצלו במציאות את ה"הדבק במידותיו, מה הוא רחום-אף אתה כן, מה הוא חנון-אף אתה כן, מה גומל חסדים-אף אתה כן" וגו'...

בימי המלחמה העולמית הראשונה, כשנחרבו העיירות הקטנות, עברו הרבה אדמו"רים בפולין מעיירותיהם לעבר וורשה הבירה. גם רבנו התפארת יוסף זצ"ל העתיק את דירתו לוורשה, בעיר זו התגורר ופעל בהנהגת העדה והכלל עד לאחרית ימיו ופטירתו. בנו, רבנו אדמו"ר הקדוש הי"ד, התגורר תחילה בעיר וורשה בבית מגורי אביו, ולאחר כמה שנים מפטירת אביו זצ"ל עבר חזרה לעיר ראדזין, וחדש את הבית המדרש ואת ההנהגה של החסידים בבית מדרשם של אבותיו הקדושים.

בעיר ראדזין ייסד גם כן ישיבה גדולה עם כמה מאות תלמידים. בישיבה הנהיג סדר מופתי, התמסר לכל תלמיד בלב ונפש ודאג דאגת אב ואם להספיק את צרכיהם של התלמידים ביד רחבה. אם חלילה נחלה איזה תלמיד באיזה מחלה, לא זו הוא בעצמו ממיטתו.

בעת ביקורי האחרון בפולין, הייתי נוכח באספה גדולה של חסידי ראדזין בוורשה בהשתתפות הרבה חסידים מכל קצווי המדינה, שהתקיימה ביום היארצייט של אביו רבנו בעל ה"תפארת יוסף" ביום כ"ו שבט תרצ"ט, בבית החסידים דראדזין ברחוב טווארדה 24. את האספה רבתית הזו נהל הוא זצוק"ל בעצמו, ואז ראינו אצלו גם כשרון הנהגתי גדול. הסדר ששרר בעת אספה זו אפשר היה הרבה ללמוד. באספה זו הוחלט על הקמת בניין ענק לישיבת ראדזין, והנוכחים התחייבו בו במקום לכסות את החלק הארי של הבניין.

אז, בעת ביקורי בפולין, התפלאתי למראה פניהם האציליים של תלמידי ישיבת ראדזין. ממש "חכמת אדם תאיר פניו". הם, התלמידים, ספרו לי על הסדר שהנהיג הרבי בישיבה. אף שאצלו הלילות היו כימים, כפי שספרנו כבר, מ"מ לתלמידי הישיבה לא נתן להיות ניעורים בלילות ובשעה עשר בלילה "רדף" כבר בעצמו את ה"מתמידים" לחדרי השינה שילכו לישון כדי שישמרו על בריאותם. וכמה פעמים במשך כל לילה ירד מחדרו לבית המדרש לראות אם מישהו מהתלמידים אינו

"מתגנב" ללמוד.. וכך עבר בכל החדרים, מדד את החום ואת האוויר בכל חדר, דבר שלא היה רגיל לעשות בחדרו שלו ובחדר ילדיו.

עד פרוץ המלחמה הנוכחית, הספיק להוציא לאור עולם: את חלק שלישי מספר "בית יעקב" מאבי זקנו זצ"ל על סדר ויקרא, את מסכת "מקוואות" מתוך "סדרי טהרות", ולגמור את הדפסת ספר "פרי עץ חיים" מזקנו ה"ארחות חיים" זצוקללה"ה (א"ה: כך הייתה השמועה רווחת אז, ואמנם הספר על "פרי עץ חיים" למהרח"ו כבר היה מסודר לדפוס, אבל כפי הנשמע מאת כ"ק אדמו"ר מרן מהרא"י זצוק"ל, החליט לבסוף הרבי זצוק"ל לגנוזו ולא להוציאו לאור, בטענה שזה "צו הוי"ך פאר די וועלט" – מידי נשגב בעבור ה"עולם"; ואילו הספר "סדרי טהרות" עליו עמל כ"ק מרן זצוק"ל עד לימי המלחמה ממש, כבר היה מסודר לדפוס ולפי השמועה אומרים שאף נדפסו ממנו עלים אחדים, אבל לא נסתייע מילתא והספר יחד עם שאר המון כתבי יד קודש נשרפו בימי הזעם בבחינת "גווילים נשרפים ואותיות פורחות באוויר". כמו כן הוציא לאור את הספר של כ"ק אביו מרן זצ"ל בעל "תפארת יוסף" [ווארשא תרצ"ה].

אבל פעולותיו ומעשיו הכבירים של הרבי בתקופת השמד של מלחמה האכזרית והנוראה הזו, עד הירצחו על קידוש השם, אלה כבר עוברים כל גבול של כוח והשגה אנושית. כפי אשר חדרו אלינו ידיעות ממקורות שונים ושמענו מפי עדים נאמנים.

האסון הגדול שבא על היהדות, ובראש וראשונה על יהדות פולין, הפצצת ערי פולין ומרכזי היהדות ואחר כך פלישת קלגסי היטלר ימ"ש למדינת פולין, פגע ברבנו הקדוש באופן נורא. כל משפחתו של רבנו נהרגו [היו לו כבר ששה ילדים], אשתו הרבנית, אמו הרבנית הזקנה, אחיותיו וכל משפחתו, נהרגו בעת ההפצצות [א"ה: בעת כתיבת השורות, טרם נודע גורלם המדויק של משפחת רבנו זצוק"ל וזמן הריגתם על קידוש השם שהיה כבר בגטו וולודאבה, ולא בעת ההפצצות. כמו כן, עדיין לא נודע בארה"ק, אצל צבור אנ"ש, שגיס רבנו ה"ה כ"ק מרן מהרא"י זצוק"ל שהיה עם רבנו זצוק"ל ומשפחתו בגטו וולודאבה ואח"כ ברח ושרד ביערות עם הפרטיזנים ונשאר לתחייה. ע"כ]. והוא זצוק"ל נשאר יחידי וגלמוד, אבל זה לא שבר את רוחו הגדולה ושינס את מתניו ביתר שאת ועז להצלת אחים אומללים, הצלה כפולה, הצלת הגוף והנפש.

הרבי נדד מעיר לעיר וייסד מטבחים לרעבים, במקומות שלא מצא חדרים מתאימים בשביל המטבחים, מחמת חורבן ההפצצות, העמיד שולחנות ברחובות, ובמו ידיו היה מחלק אוכל וארוחות חמות. חדר למרתפים ולבונקרים, חיזק ועודד את אחיו, קרא להתחזקות באמונה ולקבל באהבה ובשמחה את הייסורים הקשים, ולעמידה בכל הניסיונות המרים אשר ההשגחה העליונה מנסה אותנו ובעת הצורך להיות מוכנים למסור את הנפש ולקדש את שם ה' ברבים. את כל מה שדרש מאחרים – קיים בעצמו...

בעיקר התמסר לילדי ישראל: טיפח וגידל אותם, את האוכל במטבחים ניצל לחנכם ברוח התורה, שידעו להמשיך למרות הכול ועל אף הכול בדרכי אבותיהם שנהרגו על קדוש השם. מספר ר' שמואל רוטשטיין במאמר על הרבי:

"תיכף עם פרוץ המלחמה, מכר את תכשיטי אמו ואשתו ואת כל כלי הכסף שהיה לו ממורשת בית אבותיו הקדושים, ומהם הושיב מלמדי תינוקות, ייסד מטבחים למאות אנשים והאכיל ילדים רעבים כדי שיוכלו ללמוד תורה.

מר שמעון סירוקה, מראשי הנוער האגודתי בארץ ואחד משרידי החרב שהגיע אחרי נדודים רבים דרך שנחאי לארץ ישראל [א"ה: אחר כך שימש תקופה כראש העיר בני-ברק], מוסר: "ביום ראשון, היום השלישי אחרי פרוץ המלחמה [=המלחמה פרצה ביום ששי עש"ק פ' כי תבוא, ביום כ' באלול תרצ"ט], ברחתי מעירי "לוקוב" ובאתי לעיר ראדזין ביחד עם הרבה פליטים. ראדזין הייתה אז מלאה פליטים והרבי טיפל בהם והגיש עזרה לכולם. כאשר היה כבר בסוף ה"זמן" ותלמידי הישיבה התפזרו לבתי הוריהם על ימי החגים, מסר הרבי את כל החדרים והמיטות בשביל הפליטים. בכמה חדרים שכבו חולים ונפגעי ההפצצות.

הגאון רבי זלמן סורוצקין, הרב מלוצק

[אחר כך מראשי מועצת גדולי התורה בא"י]

"סיפר לי אברך אחד שם: "אתמול, זאת אומרת ביום שבת קודש בבוקר, נכנס הרבי וציווה עליו שימהר לחטוב עצים, כדי לחמם מים בשביל החולים. וכשהיססתי כמה רגעים לעשות "אבות מלאכות" בשבת, זרק הרבי מעליו את המעיל והשטריימל, לקח במהירות את הגרזן בידו, חטב עצים והדליק אש, והגיש תה חם וטרי לכל חולה

הגאון רבי זלמן סורוצקין אב"ד דלוצק, שניצל בחסדי שמים והגיע אל ארצנו הקדושה בשנה הראשונה לפרוץ המלחמה, דרש בשבת הראשונה לבואו ארצה בבית הכנסת הגדול בפתח-תקווה, וסיפר על מסירות נפשו של הרבי מראדזין בהגשת עזרה לאחים. ובין השאר סיפר, כי בעת ששני חיות הטרף, הנאצים והסובייטים חלקו ביניהם את פולין והרבה רבבות יהודים הצטופפו על יד הגבולות החדשים, כדי לעבור לצד הסובייטי להציל את חייהם, עמד הרבי מראדזין על יד הגבול וצעק "לא לעבור לצד הרוסי"! מאחר שאנו רואים מה עלה ליהדות רוסייה תחת שלטון הסובייטי. ואף כי הסכנה לחיים היה יותר בצד הגרמני מאשר בצד הרוסי, אבל "קשה המחטיאו יותר מן ההורגו"!

גם בזה היה הרבי מראדזין זצוק"ל לא רק "נאה דורש", אלא גם "נאה מקיים": תיכף עם פרוץ המלחמה, נעשו על ידי חסידי ראדזין בארץ ישראל ובאמריקה פעולות להוציאו מתוך ההפיכה. נאסף הכסף הדרוש להצלתו, התקשרו עם הגאון רבי חיים עוזר זצ"ל. ורבי חיים עוזר התקשר אתו תיכף וכתב לו שיעבור לוילנא, כי מוילנא יש יותר סיכויים לעבור אל מעבר לים. וכדי להתקרב לוילנא, היה נחוץ קודם כל לעבור את הגבול לצד הסובייטי, ומשם היה יותר קל לעבור לליטא, העצמאית כביכול. תשובתו של הרבי הייתה: "ראשית כל, אין בדעתנו לעבור לצד הסובייטי ולהיות בכך מופת לאחרים. שנית, אם אחינו בשטח הכיבוש הגרמני נמצאים במצב נורא כזה ובסכנת כליה ח"ו, אזי רואה אני חובה להישאר אתם יחד ולעשות למענם עד כמה שיהיה בכוחי, ואין בדעתי לעזבם!" חסידי ומוקירי בית ראדזין בחוץ לארץ, רצו לנצל כל הזדמנות להוציאו מתוך ההפיכה והיו כמה וכמה הזדמנויות כאלו, אבל כל פעם שהתקשרו אתו והציעו לו בריחה, הוא זצוק"ל השיב תמיד אותה התשובה, שלא יעזוב את אחיו בצרתם.

עוד לפני המלחמה התמסר לגמרי לעבודה בשדה החינוך התורני. חוץ מהתלמוד תורה לבנים, "בית יעקב" לבנות והישיבה הגדולה והמפוארת שייסד בראדזין. נסע לכל עיירה נידחת בפולין המדינה, איפה שמע שאין תלמוד תורה לבנים או בית יעקב לבנות, ישב במקום, התחנן ודרש מ"כלי הקודש", הרבנים והשו"בים, ה"בעלי-בתים" והאברכים החרדים, עד שהשיג את מבוקשו לייסד את בתי החינוך. ולא עזבם לנפשם עד שביסס את תקציבם שיהיה בר-קיימא.

סיפר לי הרב שמואל אהרן שצדורביצקי, שהיה עד פרוץ המלחמה מהפקידים הראשיים של מרכז "חורב", מרכז החינוך של אגודת ישראל בהנהלתו של הקדוש רבי אלכסנדר זושא פרידמן הי"ד:

"באחד מלילות החורף האחרון לפני חורבנו של עולם, ביום חמישי בשבוע, צלצל הטלפון במרכז "חורב", וכשהרימו את השפופרת, שמעו את קולו של הרבי מראדזין שהודיע להם כי הוא מדבר מעיירה מרוחקת, ונמצא שם כבר זה שבוע ימים לרגלי הסכנה של ייסוד בית ספר "תרבות" בעיירה.

הרב שמואל אהרן שצדרוביץקי מביאליסטוק

[אח"כ בת"א]

תיכף לבואו שמה, התחיל לנצל את כל השפעתו, קודם על חסידי ראדזין ואחר-כך על סתם בעלי-בתים, ומעורר אותם לייסד "תלמוד-תורה", והיום קרוב הדבר להתגשם. ולפי דעתו של הרבי, יכול ביקורו של הר' אלכסנדר זושא פרידמן, המומחה הגדול לענייני חינוך החרדי, לעזור לגמר מוצלח. לפיכך, מבקש הרבי מרבי אלכסנדר זושא ז"ל, שיבוא לעיירה זו תיכף ומיד, עוד לפני השבת.

לר' זושא פרידמן לא הייתה אפשרות, מפאת טרדות ציבוריות, לעזוב את ווארשא לפני השבת, ובמקומו נסע לשם הרב שצדרוביץקי. כשבא הר"ש לעיירה ביום שישי אחרי הצהריים, מצא את הרבי הקדוש עסוק בעניין בהתלהבות כאילו שזה עתה התחיל בעבודה, ולא כמי שכבר עסוק בעניין זה למעלה משבוע ימים. בשבת, ויותר הרבי על תפילה בציבור, ובמקום זה הלך למפקח הממשלתי להשתדל לקבלת הרישיון לפתוח את ה"תלמוד תורה". בשבת אחרי הצהריים התקיימה אספת בעלי-בתים, שלח הרבי שליח לשאול: אם רואים נחיצות ותועלת בהשתתפותו, אזי הוא מוכן לבוא, ולוותר על הנהלת ה"שולחן" ["פירען טיש"]!

ביום ראשון הלך הרבי לבניין שנשכר עבור הת"ת, ובעצמו טיפס על הסולם, מדד ורשם את התיקונים הדרושים לבניין, כדי שהת"ת יעמוד על הגובה הדרוש ויוכל "להתמודד" בהצלחה מול בית-הספר "תרבות" הלא-חרדית שנוסדה בעיירה.

את העיירה עזב הרבי רק אז כשקיבל מכתב מאמו הרבנית ע"ה, שהיא גוזרת עליו בגזירת "כיבוד אם" שיחזור לביתו, כי הבית סובל נורא מהיעדרו. ואז חזר לראדזין, לאחר שהובטח לו על פתיחת הת"ת ועל ביסוס תקציבו.

הרב אלכסנדר זושא פרידמן הי"ד מוורשה

הרב חיים חייקל גרינבערג, רב בקענא-ווילנא, מספר:

בחורף שלפני המלחמה, נסע לסדר בחור ישיבה חולה באוטבוצק. בהיותו באוטבוצק, שמע כי הרבי מראדזין נמצא בוורשה. נכנס אליו לבקש תרומה עבור הבחור החולה, הרבי הוציא מאה זהובים [זלוטין] ונתן לו. וכשהרב גרינברג, שידע כי הרבי מראדזין אינו עשיר, שאל, האם סכום כזה אינו גדול מידי בשבילו? מתרגז עליו הרבי ואמר לו כי "עצות כאלו, אינו מבקש ממנו!"

הרב הגאון ר' חייקל גרינברג מקענא

הרב פנחס יעקב הכהן לוויין מספר, כי ביום רביעי בערב, שני לילות לפני פרוץ המלחמה, ישבו במרכז "אגודת ישראל" בווארשא, ברחוב טווארדא מס' 10, ישבו שם הרב פנחס וורשביאק, הרב אברהם פצינר, ויבל"ח ר' פינחס לוויין ועוד כמה עסקני ה"אגודה". בא הרבי מראדזין, והציע להם תכנית מפורטת של שכלול והתארגנות החינוך החרדי בפולין. וכמו בכל עבודה קדושה, הוא הציע לפנייהם זאת בהתלהבות, והביע תקווה ובטיחות כי תכניתו תעשה מהפכה לטוב בכל החינוך החרדי בפולין המדינה. אלא שלצערנו הרב, לא זכינו לכל אלה, והמלחמה המרה ונפילתו של הרבי על קידוש השם הי"ד, כמובן שמו קץ לכל התקוות האלו.

ככה המשיך הרבי במעשיו הכבירים ובפעולותיו הקדושות למען עם ישראל המעונה והמדוכה שנמסר כצאן לטבח ר"ל, להרוג ולאבד, למכה ולחרפה, מתוך סכנת נפשות. כל צעד ושעל של מעשי ההצלה בתוך הגטאות, היה קשור בהקרבה עצמית ובסכנה גדולה ליפול לידי הגסטפו ימ"ש, ומשם לסכנת חיים ממשית הייתה הדרך קצרה כמובן.

כל היהודים שוכני הגטאות, שזכו ליהנות מפעולותיו ומעשיו, ושאו תקווה ואומץ להמשיך בקיום ובחיים למרות הכול, היו מלאי תקוות כי הזעם יעבור, הרשעים כליל יחלפו ועוד יזכו ביחד עם רבם הקדוש לראות את הנקמה ואת הנחמה...

הלא כה חסון בגופו היה רבנו הקדוש וצעיר בשנים, והקב"ה נתן לו כוח להחזיק מעמד עד כה בתוך ים של צרות, דם ודמע, יחזקוהו ה' וייתן לו כוח ומעמד גם להבא וביחד עם אחיו אשר כל דאגותיו נתונות רק להם, יזכה לקבל את פני משיח צדקנו.

דאגתם של הסובבים את הרבי נתונה הייתה, אפוא, להציל את חיי הרבי, והיו אף שהיו מוכנים לסכן ואף להקריב את החיים שלהם עצמם למען הצלת הרבי, שבו ראו היהודים המעונים את המשך השלשלת, ואת הכוח למצוא הצלה ומזור לכלל ישראל.

כמובן שהרבי עצמו לא ידע מכל זה, כי אילו ידע, בוודאי לא היה מרשה בשום אופן כי יהודי אחר יסכן ח"ו את נפשו בעבורו.

כך מסופר בעיתון "אונזער וועג" היוצא לאור בפאריז:

"לגסטאפו נודע כי יד רבנו בחיזוק ובעידוד היהודים וחישול רוחם כנגד גזירות הקלגסים הגרמנים ימ"ש, אי לכך חיפשו בכל דרך איך לתפוס את הרבי. והנה אירע פעם אחת שנודע להם למלאכי חבלה אלה, כי הרבי הצליח למצוא מסתור בעיירה וולודאבה, אלא שלא ידעו היכן מקומו. תפסו אפוא קבוצה אקראית של יהודים, וגזרו עליהם שיבררו ויודיעו להם על מקום הימצאותו של הרבי, שאם לא יודיעו להם תוך זמן קצר, אז יוצאו חלילה הם ויהודים אחרים להורג."

"אימה וחשיכה גדולה ירדה על היהודים, כי איש לא רצה כמובן לגלות את מסתורו של הרבי. הרשעים המשיכו בחיפושיהם, עד שתוך כדי כך נודע לאחד מן החסידים של הרבי (לדברי העיתון האמור, שמו היה "יעקב וואלף", אף כי כמובן, בכל מקרה, שם זה הוא מן הסתם "ספרותי"), ומתוך חשש ברור כי הנאצים ימ"ש יהרגו לבסוף את היהודים הנצורים וגם את הרבי ימצאו ויהרגוהו חלילה, והלא בין כה וכה במוקדם או במאוחר כולם כנראה ייהרגו וימותו, אי-לכך החליט ללבוש עוז בנפשו ו"עשה מעשה": הוא ניגש למשרדי הגסטאפו והסגיר את עצמו לידי ה"גסטאפו", כשהוא מזדהה בעצמו בתור שהוא הוא "הרבי מראדזין" המבוקש, והחליט להסגיר את עצמו למען הצלת היהודים. כמובן שיהודי קדוש זה נאסר על אתר, והוצא להורג, רחמנא ליצלן. דבר ההקרבה נודע נתגלה למספר יהודים, לפי הגרסה

האמורה, כשלאחר מכן הגרמנים מסרו לקבוצת יהודים לקבור את גופתו הנרצחת של הקדוש היהודי [שלאחר מכן הוכר כאותו חסיד פלוני בידי מכריו שהכירוהו], תוך שהם מזהים אותו כגופתו של ה"ראב"ן" מראדזין המבוקש, שהוצא להורג על ידם. כך יצא הדבר שאותו ר' יעקב-וואלף בעצם הקריב את חייו על קידוש-השם למען הצלתו של הרבי, אשר כמובן נשמרו מלהודיע לו על כך מסיבות מובנות, וממילא לא ידע כלל מכל הדבר ומרקע הריגתו, ורק נודע לו הדבר בתור "עוד הריגה" של יהודי קדוש בידי הרשעים ימ"ש, בזמן שדם יהודי היה הפקר ונשפך כמים רח"ל. הרשעים הגרמנים בתחילה לא חשדו בדבר, אלא ש"מפה לאוזן" עבר הדבר, וכנראה מאן-דהוא הלשין וגילה את אוזנם על ה"תרמית" כביכול, שבהריגת ה"רבי", עד שבחמת זעם חידשו במשנה מרץ את חיפושיהם אחרי הרבי. הייתה אפוא ההצלה וההקרבה, זמנית ביותר, למרבה דאבון הלב.

[א"ה: גרסה זו של המאורעות, לא זכתה לאישור מיהודים אודים מוצלים מאש, אשר שהו יחד במחיצה אחת עם הרבי זצ"ל הי"ד במשך כל אותו הזמן, עד כמעט לימיו האחרונים ממש של הרבי, בגטו וולודאבה, בתוכם יש לציין בייחוד את כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל, גיסו של רבנו הקדוש שלא משה ידו מתוך ידו, והרב החסיד הנודע רבי מרדכי ["מוטל"] רייכמן ז"ל מוולודאבה-חיפה ולסוף ימיו בבני-ברק, אשר הכחישו סיפור זה מכל וכל. אף-על-פי-כן מעניין לציין, כי השמועות האלו על "כאילו-מסירות-נפש" זו למען רבנו הי"ד, פשטו בזמנו בעצם ימי המלחמה והגיעו אז לעיר ווארשא בקרב חוגים שונים, שאף נתנו לדבר ביטוי בכתובים שנמצאו בחורבות הגטו לאחר המלחמה, וכנראה שהתיאור בעיתון הנ"ל מהווה כעין "עיבוד ספרותי" לסיפור המדובר.

לגופו של עניין, אין לנו כמובן היכולת להכריע בעובדות שאירעו במציאות "החיים" הכה בלתי אפשרית ובלתי הגיונית, בהגדרה עדינה, ששררה אז תחת משטר האימים בגטו היהודי בוולודאבה, מה גם שהקרובים לרבי, כאמור, לא שמעו על כך דבר ולא חצי דבר, כנזכר. אף כי יתכן, אולי, שהדברים היו בגדר של "תכנית מגירה" בלבד, או שמא אירעו בנקודת מקום מרוחקת אחרת בהקשר לרבי מבלי שידעו בסביבה הקרובה דבר, מתוך הפחד המובן ששרר אז והצורך להסתיר (הייתכן הדבר?); או שמא, האירוע היה קשור בכלל לאישיות נערצת אחרת, בסביבה הקרובה או הרחוקה. אלו דברים שכמובן לא ייודעו באופן ברור, לעולם. מכל-מקום, לאחר שהדבר התפרסם בכמה מקומות, ואף ניתן לו ביטוי רחב במחברת זו של הכותב, החסיד רבי ישראל איידלמן ז"ל, בפרק זמן הסמוך כל-כך למאורעות גופן ולסיום המלחמה, בחרנו אפוא שלא להשמיט את הדבר ונביאנו בקיצור. ע"כ הערה]

"תוך כדי כך, ממשיך הרבי בפעולותיו, לנחם ולעודד את היהודים נצורי החרב, ואף יושב ומנסה לחבל תחבולות כיצד ניתן להציל לפחות כמה שיותר יהודים מיושבי הגטו. עלתה אפוא הצעה, לפיה היות שברור כי במצב הנוכחי בגטו לבסוף הגרמנים ימ"ש יהרגו את כולם ח"ו ולא יישאר אף יהודי חי, לפיכך יש לשקול אפשרות של

46 הצתת הגטו תוך כדי בריחה ליערות, אז אולי יצליחו הרבה מן היהודים הנצורים לפרוץ את חומות הגטו ולברוח ליערות הסביבה, תוך ניצול המהומה והבלבול שמסביב. יתכן שעלו הצעות אחרות ונוספות, מכל-מקום ידועה הייתה דעת רבנו זצוק"ל, שיש לעשות כל מאמץ אפשרי בכיוון של בריחה ואף התנגדות, היכן שהדבר בגדר האפשרי. בין כך ובין כך, הדברים איכשהו דלפו החוצה, וכנראה היה אי מי שהעביר את הידיעות הללו לגרמנים ימ"ש, אשר לא אחרו למצוא את דירת הרבי בתוך הגטו, וכך נאסר הרבי ונלקח למעצר."

[א"ה: בנקודה זו, ממשיך הכותב, הרה"ח הר"י איידלמן ז"ל, לצטט מתוך העיתון הפאריזאי האמור, שיצא לאור בשפת היידיש עבור ניצולי השואה שהתלקטו אז בין היתר, בעיר פאריז שבצרפת, על כך שהרבי כביכול, לאחר שנודע לו על החיפושים שנערכים אחריו, יצא מביתו ומסר את נפשו להריגה, ועוד פרטים שונים שחזרו והתפרסמו מאז בכמה וכמה במות שונות ואף נתלו בהם גיבובי דברים שונים שאין כאן מקומם.

בפועל, לאחר שנים מספר, משהגיעו פליטי חרב ששהו בגטו באותם הימים, נודע הדבר שהרקע למאסר הרבי זצוק"ל היה שונה לגמרי. הדברים החלו בעיקר לאחר שהרבי הקדוש שמע על בניית הקרמטוריום (המשרפה רח"ל) שבנו הרשעים ימ"ש במחנה "סוביבור" הסמוכה לוולודאבה והנודעת לשמצה, אז נסערה רוחו של הרבי מאד ולא מצא מנוח לנפשו מני אז, וכצעד לביטול הגזירות באמצעים שמימיים, גזר רבנו הקדוש צום של שלשה ימים רצופים, ממש כבגזירת המן הרשע ימ"ש בשעתו. אפס, ננעלו שערי רחמים, דבר הצום שקידש רבנו יצא לרשות הרבים ונודע בדרך כלשהו לנאצים, אשר מיהרו לאסור את רבנו הקדוש, עד שתוך כמה ימים נהרג על קידוש השם, ביום המר, כ"ט באייר שנת תש"ב, ונקבר גופו הקדוש ליד שער "בית החיים" של העיר וולודאבה]

[בחזרה לדבריו של הכותב, הר"י איידלמן ז"ל].

"ממכתב שהגיע לתל-אביב מרוסיה, כותבת ניצולת המלחמה, שראתה את המאורעות בעיניה ומאשרת את הפרטים על מות רבנו זצוק"ל.

[א"ה: לא ברור לכאורה, כיצד יכול היה עד ראייה כלשהו מן המאורעות שאירעו והתרחשו בגטו של וולודאבה בחודשי אייר-סיון של שנת תש"ב, להגיע ולהימלט בפרק זמן כלשהו לאחר מכן אל מעבר לגבול הרוסי, כשהגבול היה כבר סגור אז מזמן והיהודים הנצורים בגטו נשלחו ברובם המכריע ב"אקציות" השונות שהשתוללו בגטו עד לסוף שנת תש"ג, שאז הפך הגטו ל"יודען-ריין" רח"ל (כלשונם הארור של הרשעים ימ"ש), ואילו הניצולים המעטים ששרדו, שהו או ביערות שבסביבה תחת אפם של הגרמנים, או במחנות העבודה השונות הנודעות לשמצה, עד לימי השחרור. ושמא אף זו מערפילי התקופה, שבזמן הכתיבה כאמור, בסוף שנת תש"ו,

עדיין שררה אנדרלמוסיה נוראה באשר להתרחשויות, ולא נודעו ממדי החורבן הנורא ואופן נסיבותיו, הן שגרמו לבלבול ולסתירה שבין העדויות השונות.

[מכאן-שורות אחדות דלהלן, עם העברת קולמוס מסיבה כלשהי]:

"כמו-כן הגיע לארץ מכתב מרבי יוסף צבי אפשטיין שי', בן-בתו של מרן ה"בית יעקב" זצ"ל, שניצל בחסדי השם ונמצא כעת בעיר סוסנובצה. והוא כותב: לו שמעו לעצתו של הרבי, היו נשארים בחיים עוד אלפי יהודים, ומוסיף: יש לי הרבה מה לספר על גדלות מעשיו ועל חייו ומותו של רבנו הקדוש, אמסור לכם הכול כשאזכה להגיע אליכם לא"י בזמן הקרוב... וגם הוא מאשר את יום מותו של רבנו ביום ערב ר"ח סיון תש"ב... [ע"כ]

בין חסידי ראדזין ידעו לספר: תמיד, בעת שאחד מן השושילתא קדישא נהג בנשיאות כמניין שלש-עשרה שנים, היו מודאגים לבאות: ראש השושילתא קדישא, בעל ה"מי השלוח" זצ"ל, נהג נשיאותו באיזביצא במשך שלש-עשרה שנה, עד לפטירתו [ז' בטבת שנת תרי"ד]. בעל ה"בית יעקב" נהג נשיאותו באיזביצא שלוש-עשרה שנה, ואח"כ העתיק משכנו לעיר ראדזין, ונהג עוד שלוש-עשרה שנה [נפטר ביום ט"ו מנ"א תרל"ח]. בעל ה"ארחות חיים" זצ"ל נהג נשיאות שלש-עשרה שנה, ואז נסתלק לב"ע [ביום ד' טבת שנת תרנ"א]. אדמו"ר רבי מרדכי יוסף אלעזר זצ"ל, אחרי שלש-עשרה שנה הראשונות עלה לזמן-מה למשרה רבנית בעיר וונגרובה. עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה, עבר לגור בעיר הבירה ווארשא ושם נהג נשיאות עוד עשרים ושש שנים, יחד כיהן שלש פעמים כמספר "שלש עשרה" (= קרוב לל"ט שנים, תרנ"א-תרפ"ט).

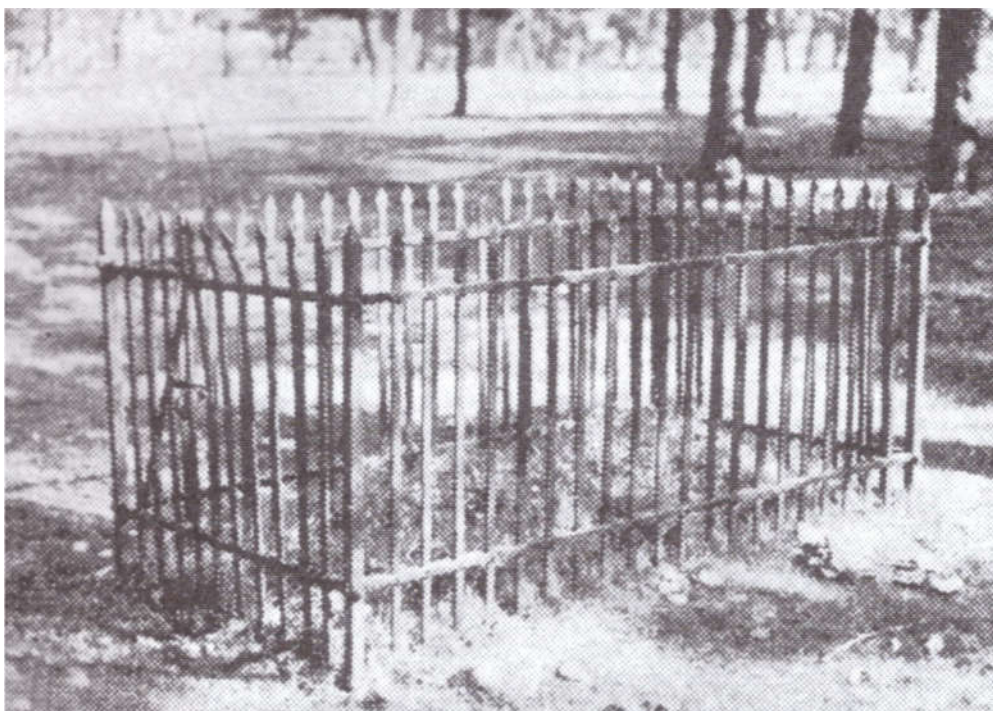
וכשרבנו הקדוש רבי שמואל שלמה ישב על כיסא אביו, קוינו שנזכה להתחמם לאורו ולהסתופף תחת צל קדשו "כמה וכמה" שלש-עשרה שנים, כי הרי צעיר לימים היה רבנו בעת שעלה על כיסא אביו הגדול. מי אפוא יכול היה להעלות על מחשבתו כי רק פעם אחת ויחידה של שלש עשרה שנה ינהל את עדת קדשו, משנת תרפ"ט עד שנת תש"ב? ושהוא זצ"ל יהיה האחרון שיכהן בבית הגדול והקדוש הזה אשר הפיצה כל כך אורה זו תורה לישראל ?? [=א"ה: יש לזכור, כי הדברים נכתבו בשנת תש"ו לפ"ק, כשעדיין לא נודע כלל בארץ ישראל על הצלת כ"ק מרן אדמו"ר מהרא"י זצ"ל, הנצר האחרון והיחיד לשושילתא קדישא הדין, שאמנם שנים אחדות אח"כ, בשנת תשי"ג, נתכהן לעלות על כיסא האדמו"רות ובכך סימן את התחדשות ותחיית חסידות ראדזין בארצנו הקדושה, ומצודתו הייתה פרוסה בכל מקום ומקום אשר שרידי חסידי ראדזין וניצולי המלחמה התגלגלו והגיעו ורבים הלכו לאורו, זי"ע

[בשורות דלהלן, מסיים את כתיבתו הרה"ח ר' ישראל ז"ל איידלמן, בנימת יגון אישית, של חסיד נאמן שאיבד את רבו הגדול, וכעין קינה על הריגת רבנו זצ"ל, הי"ד]: "אי אפשר לסיים את דבריי על הרבי הגדול והקדוש, מבלי להביע בכמה שורות את יגוני הגדול:

"הצבי ישראל, עטרת תפארת ישראל על במותייך חלל, כשאך התחיל רבנו לעלות מעלה מעלה על במתי התורה והיראה, עלה ונתעלה למדרגות גבוהות מעל גבוהות במעשיו הכבירים למען עם ישראל ולמען אחינו בני ישראל. והנה נפל חלל! איך נפלו גיבורים ואבדו כלי מלחמה, כאחד מן הגיבורים אשר בארץ היה חגור חרבו על רכבו בכלי מלחמה של תורה, יראה, חסידות, חכמה ופקחות. המידות המוזהבות שלו שירש מאבותיו הקדושים זי"ע, וכל כלי מלחמה אלו נאבדו. כי גם תלמידיו הקדושים וחסידיו שלמדו מדרכו הקדושה, נפלו חלל.

"ואיך לא היו ידיו אסורות והיו מוכנות תמיד לעשות ולפעול לכבוד השם יתברך ויתעלה, ולהושיט עזרה לכל כושל וסובל, ורגליך לא בנחושתיים הוגשו, קל כצבי לרוץ, מה שהיה יכול לעשות ברגליו של עצמו-עשה ולא רצה כלל למסור מילי לשליח לעשות במקומו".

"נשמתו של הרבי הקדוש התרוממה לגנזי מרומים, למקום משכנם של "הרוגי לוד" שאין מלאך וברי-ה יכולה לעמוד במחיצתם, וכמו התנא הקדוש רבי עקיבא וחבריו מעשרת הרוגי המלכות, ארזי הלבנון אדירי תורה!"

קבר שסומן מיד אחרי המלחמה כמקום קבורתו המשוער של הרבי הי"ד

[באדיבות: מכון "שם עולם"]

"יהי רצון, שזכות אדמו"ר הקדוש, וזכות אבותיו רבותינו הקדושים אשר בארץ החיים המה, יגן עלינו ועל כל ישראל, ונזכה במהרה לישועת ישראל ולגאולה שלמה, אמן כן יהי רצון!"

[ע"כ באו דבריו של הכותב החסיד ר' ישראל אידלמן ז"ל, בחוברת שהכין בכת"י]

והנה "חסדי ה' כי לא תמנו, כי לא כלו רחמיו".

כאשר לאחר שנים אחדות מעת כתיבת מאמר קינה קורע לב זה, אשר נכתב כאמור ממש עם סיום החורבן הנורא בעוד הפצעים הנוראים פתוחים וטריים ושותתים דם רב, ועוד בטרם נודעו כל פרטים על האודים מוצלים מאש התופת, נתבשרו אז שרידי החסידים על הישארותו בחיים בחסדי ה' של כ"ק מרן מהרא"י זצוק"ל, גיסו של רבנו הקדוש, השריד היחיד שנשאר לפליטה מכל משפחת הרבי וחצר הקודש של ראדזין. אשר בשנים של טרם המלחמה, בעת התגוררותו בעיר ראדזין בחצר הקודש יחד בשכנות עם גיסו רבנו הקדוש זצ"ל, שימש כל הימים כיד ימינו של כ"ק מרן זצוק"ל בכלל, ובייסוד הישיבות הקדושות "סוד ישרים" דראדזין בפרט, ושימש כנשיא הישיבות הקדושות, וממש לא משה ידו מתחת יד רבנו הק' במשך כל שנות ההנהגה בראדזין. וגם לאחר מכן, במשך "שנות ראינו רעה" ל"ע, היה כידוע יחד עם רבנו במחיצת קדשו עד לימים האחרונים ממש. וכפי הנשמע בעדות חסידים מפה קדשו של כ"ק מרן זצוק"ל הי"ד, בימי החשכה הנוראה בתקופה האחרונה ממש קודם ההסתלקות על קידוש ה', בזמן שלדאבון לב נראה היה בעליל כי כלו כל הקצין [וכפי שבעוונותינו הרבים אירע באמת אחר כך בשרפה אשר שרף ה'], הועיד כ"ק מרן זצוק"ל את גיסו רבנו זצ"ל להמשכת שלשלת הקדש, למען השם שם ושארית בארץ לדרך הקודש, כי לא יכבה נרו לעולם ועד.

זכתה עדת הקודש, שהקב"ה "רצון יראיו יעשה", ואכן הדבר קרם עור וגידים לאחר שנים מספר, עת הגיע כ"ק רבנו מהרא"י זצוק"ל לראשונה לשכון בארץ הקודש, נתקבל ונכתר כ"ק מרן רבנו זצוק"ל להיות "אי"ש על העדה" וממשיך שושילתא קדישתא הדין. ולמעשה, החל משנת ההכתרה של כ"ק מרן זצוק"ל ע"י שרידי וחשובי אנ"ש ז"ל בא"י, נפתחה תקופה חדשה, בה עמד רבנו זצוק"ל כאב רחמן והפיח רוח החיים בעצמות היבשות, ובנפשות עם שרידי חרב, וינטלם וינשאם בחסד וברחמים כאשר יישא האומן את היונק.

ושאר כל המפעלים הנשגבים של מרן רבנו זצ"ל וכו' הלא תקצר היריעה מהכיל לעת עתה והמה כתובים לוח לבות אנ"ש, ועוד חזון למועד אי"ה. כ"ק מרן הנהיג וניהל עדת הקודש באהבה ובחמלה, במשך עשרות בשנים, עד שנתבקש בישיבה של מעלה ביום כ' תשרי, ה' דחול המועד סוכות, בשנת תשס"ו לפ"ק, ומנוחתו כבוד במרומי הר המנוחות בחלקת הרבנים בירושלים עיה"ק ת"ו, זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל. על מקומו הוכתר בנו כ"ק אדמו"ר שליט"א, ה' יאריך ימיו ושנותיו בנעימים ונזכה שינהלנו יחדיו לקראת קבלת פני משיח צדקנו במהרה בימינו, אמן כן יהי רצון!

#####